

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το Νέο Ελληνικό λεξικό του Εμμ. Κριαρά ως κρίση μεταξύ άλλων ορίζεται : α. η περίοδος στη ζωή μιας ομάδας ή στη λειτουργία ενός συστήματος ή οργανισμού που χαρακτηρίζεται από μεγάλες διαταραχές δυσκολίες , ένταση, αστάθεια (πολιτική, οικονομική).β. περίοδος όπου θίγονται δομές και αξίες ενός συστήματος και τίθεται υπό αμφισβήτηση η ύπαρξή του.¹

Οι παραπάνω έννοιες εκφράζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και αυτόν της οικονομικής κρίσης, όπου έχουμε μια στασιμότητα ή ακόμα και παρακμή της λειτουργίας του οικονομικού συστήματος,² Μια κρίση στην οικονομική ορολογία διακατέχεται από μεγάλης διάρκειας ύφεση , φτώχεια , ανεργία ,καταστροφή παραγωγικών δομών κλπ.

Κατά κύριο λόγο μια μεμονωμένη αγορά βρίσκεται σε οικονομική κρίση όταν διακατέχεται από μεγάλα ποσοστά προσφοράς αλλά και από πολύ μικρά επίπεδα ζήτησης. Η αναντιστοιχία αυτή κάνει την εμφάνιση της μακροπρόθεσμα με το οικονομικό κραχ αρχικά και με το ξέσπασμα της κρίσης έπειτα που βυθίζει και καταστρέφει οικονομίες με εντυπωσιακή ταχύτητα και καταστροφικά αποτελέσματα.

¹ Εμμ. Κριαράς (2001)

² Γιάνης Βαρουφάκης (2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929

1.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ '29

Υπήρξαν διάφοροι παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στο καταστροφικό αποτέλεσμα της κρίσης του 1929. Αίτια των οποίων τα αποτελέσματα έκαναν την εμφάνισή τους αρκετά χρόνια αργότερα που αν και μπορεί αρχικά να θεωρούνταν ασήμαντες λεπτομέρειες με την πάροδο του χρόνου και με τον άμεσο συσχετισμό τους με πιο επίκαιρα γεγονότα και χαρακτηριστικά της εποχής εκείνης διόγκωσαν το πρόβλημα οδηγώντας την παγκόσμια οικονομία στο χάος. Οι απόψεις είναι πολλές και οι διαφορές ανάμεσα στις οικονομικές σχολές της εποχής μεγάλες και ανάλογες των θεωριών και των πιστεύω της καθεμίας. Υπήρχαν αυτοί που υποστήριζαν το σημαντικό ρόλο του κράτους στην οικονομία και θεωρούσαν ότι η κρίση πρόκειται για αποτυχία των ελεύθερων αγορών. Από την άλλη μεριά αντιθέτως, υπήρχαν αυτοί που πίστευαν στην ελεύθερη αγορά υποστηρίζοντας παράλληλα την άποψη πως η κρίση οφειλόταν της κυβέρνησης (των ΗΠΑ) να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Κάποια από αυτά οφείλονται σε δομικές αδυναμίες και κάποιες άλλες στην ασταθή ευημερία της χρονικής περιόδου που μελετούμε.

Δομικές Αδυναμίες

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι μεγάλες καταστροφές των τραπεζών λόγω του χρηματιστηριακού κραχ. Αναλυτές όπως ο Πίτερ Τέμιν και ο Μπάρρυ Αιχενγκριν δίνουν έμφαση στην απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στις ισοτιμίες πριν το Gold Standard προτού ξεσπάσει ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Γενικότερα οι τράπεζες που είχαν χρηματοδοτήσει τα υπερχρέη άρχισαν να καταρρέουν μιας και οι δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις και οι καταθέτες σήκωναν τα χρήματα τους μαζικά από τους λογαριασμούς τους. Τα

απλήρωτα χρέη έγιναν ακόμα πιο επικίνδυνα καθώς τιμές και εισοδήματα έπεφταν κατά 20%-50% αλλά τα χρέη παρέμεναν στα ίδια επίπεδα. Αποτέλεσμα αυτού, οι καταρρεύσεις των τραπεζών να παίρνουν την μορφή χιονοστιβάδας μιας και ολοένα περισσότεροι απελπισμένοι τραπεζίτες απέσυραν δάνεια τα οποία οι δανειολήπτες δεν είχαν την δυνατότητα (χρόνο ή χρήμα) να αποπληρώσουν. Επίσης όντας τα μελλοντικά κέρδη χαμηλά, η επένδυση κεφαλαίων και οι κατασκευές περιορίστηκαν ή πάγωσαν τελείως. Εν όψει προβληματικών δανείων και χειροτέρευσης μελλοντικών προγραμμάτων οι διασωθείσες τράπεζες κατέστησαν ακόμα πιο συντηρητικές τις χορηγήσεις δανείων. Έτσι αρχίζουν να χτίζουν κεφαλαιακά αποθέματα και να περικόπτουν τα δάνεια, εντείνοντας την υποτίμηση του χρήματος, με αποτέλεσμα τον σχηματισμό ενός φαύλου κύκλου και μιας πρωτόγνωρης για τα ως τότε οικονομικής καταράκτας που οδήγησε στην μεγαλύτερη οικονομική εξαθλίωση (1930- 1933).

Κοινωνικοπολιτικοί λόγοι

Άλλος ένας λόγος ξέχωρα από την συμπεριφορά του τραπεζικού συστήματος είναι η ασταθής ευημερία και η ρευστότητα της κατάστασης των ετών αυτών. Όπως αναφέρθηκε και πιο πριν έγιναν μεγάλες προσπάθειες και δαπανήθηκε μεγάλος αριθμός κεφαλαίων με σκοπό την εκβιομηχάνιση και εκσυγχρονισμό των διάφορων τομέων παραγωγής. Παρόλα αυτά όμως υπάρχει δυσκολία κατά την εύρεση πελατών που θα αγοράσουν την μεγάλη ποσότητα των βιομηχανικών προϊόντων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των αγροτών οι οποίοι πωλούν τα αγαθά της παραγωγής τους φθηνά και έτσι διαθέτουν ελάχιστα χρήματα τα οποία δεν καλύπτουν τις ανάγκες αγοράς του κατάλληλου εξοπλισμού για τον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας.³

³ Γιάννης Βαρουφάκης (2011)

1.2 Πώς οδηγηθήκαμε στην Κρίση...

Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πόλεμου επικράτησε παγκοσμίως ένα κλίμα γενικότερης ευφορίας και αισιοδοξίας. Σε αντίθεση με την κατεστραμμένη Ευρώπη η οποία αποτέλεσε το κύριο σκηνικό των μαχών , στην Αμερική θεώρησαν ότι τους δινόταν μια τεράστια ευκαιρία για ανασυγκρότηση , ευημερία και ανάπτυξη. Η αισιοδοξία αυτή καταγράφεται σε δείκτες μέσω της εμπιστοσύνης που έδειξαν οι Αμερικάνοι στην Wall Street και στις εισηγμένες μεγάλες επιχειρήσεις στο Αμερικάνικο Χρηματιστήριο. Ήταν η περίοδος της αύξησης των κεφαλαίων και της εμφάνισης στο προσκήνιο ενός δυναμικού καπιταλισμού ο οποίος υποσχόταν προσωπικό πλούτο και κοινωνική ευμάρεια.

Δυστυχώς όμως το γενικότερο αυτό κλίμα ευφορίας δεν κράτησε πολύ αλλά κατέρρευσε στις 24 Οκτωβρίου του 1929 , μέρα γνωστή και ως Μαύρη Πέμπτη για τον τραγικό αντίκτυπο που είχε στην οικονομία παγκοσμίως.

Το μεγαλύτερο πλήγμα της κατάστασης αυτής το δέχθηκαν οι Η.Π.Α όπου το χρηματιστήριο έχασε σε πολύ γρήγορους ρυθμούς το 1/3 της αξίας του. Μέχρι το 1933 η οικονομία είχε περιέλθει σε ύφεση ενώ η χρηματιστηριακή αγορά είχε χάσει το 85% της αξίας της. Κύριος λόγος αυτού, όπως θα δούμε και παρακάτω είναι το ότι οι καταθέτες βλέποντας της τράπεζες σταδιακά να καταρρέουν, μιας και δεν μπορούσαν πλέον να εισπράξουν τα ποσά των δανείων που είχαν διαθέσει λόγω της περιορισμένης πλέον επιχειρηματικότητας , άρχισαν να αποσύρουν εσπευσμένα τις καταθέσεις τους . Συνοπτικά ως αίτια της κρίσης μπορούν να θεωρηθούν τα παρακάτω:

1) Ο Υπερβολικός Δανεισμός
2) Η αποτυχία κυβέρνησης των Η.Π.Α να αντιμετωπίσει την κρίση προτού αυτή ξεσπάσει
3) Η ανισορροπία της συσσώρευσης του κεφαλαίου'
4) Ο φόβος της κερδοσκοπίας που ώθησε το χρηματιστήριο σε καθοδικές τιμές
5) Η μείωση των χρηματικών αποθεμάτων κατά το 1/3
6) Η υποκατανάλωση και η υπερεπένδυση που επικρατούσε την συγκεκριμένη χρονική περίοδο

1.3 Ημερολόγιο Κρίσης

- 22 Οκτωβρίου 1929 : Ξεσπά η μεγάλη κρίση στην Αμερική. Ενώ μέχρι τότε η αξία των βιομηχανικών μετοχών αυξανόταν συνεχώς , οικονομικοί κύκλοι που φοβούνται μια ξαφνική πτώση των τιμών των μετοχών αρχίζουν να πωλούν.
- 23 Οκτωβρίου 1929 : Η συνολική αξία της αγοράς (87 δις δολάρια) μειώνεται κατά 4 δις. Πτώση δηλαδή της τάξεως του 4,6%.
- 24 Οκτωβρίου 1929: Ρευστοποίηση 13.000.000 τίτλων μετοχών. Από αυτή την χρονική στιγμή μεγάλος αριθμός αμερικάνων ρευστοποιεί τις μετοχές για να τις τοποθετήσει αλλού ελπίζοντας να κερδίσει περισσότερα. Η τιμή των μετοχών πέφτει κατακόρυφα με φυσικό επακόλουθο να δημιουργείται πανικός στο χρηματιστήριο. Οι μέρες που ακολουθούν είναι πρωτόγνωρες. Παντού επικρατεί ο πανικός και η ανησυχία που οδηγούν σε αγχωτικές κινήσεις οι οποίες διογκώνουν το πρόβλημα και φέρνουν το χάος στα οικονομικά και κοινωνικά δρώμενα. Όλοι προσπαθούν να πωλήσουν πριν οι μετοχές τους πέσουν πιο χαμηλά και χάσουν κάθε περιθώριο κέρδους.

Πολλές τράπεζες που είχαν τοποθετήσει τα χρήματα των πελατών τους σε μετοχές αποσκοπώντας στα μεγαλύτερα κέρδη πτωχεύουν, ενώ άλλες δεν δανείζουν για αγορά βιομηχανικών προϊόντων και αρνούνται να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις. Από την μεριά τους οι επιχειρήσεις δεν πωλούν και βλέποντας την παραγωγή τους σε στοκ αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές. Πολλές χρεοκοπούν.

Οι εργάτες ως φυσικό επακόλουθο των παραπάνω απολύονται ή παίρνουν μειωμένες απολαβές. Επομένως μειώνονται τα χρήματα που μπορούν να διαθέσουν για αγορές ενώ τίθεται πλέον σημαντικό θέμα διαβίωσης.

- Μέσα του 1930: Γενική παράλυση της αμερικανικής οικονομίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι την χρονιά αυτή 9 εκατομμύρια λογαριασμών αποταμιεύσεων εκμηδενίστηκαν και 85 χιλιάδες επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση

- 1932: Έχοντας χάσει την τριετία 1929-1932 οι μετοχές στην Wall Street το 73% της αξίας τους ο Dow Jones πάνει στις 8 Ιουλίου 1932 το χαμηλότερο σημείο όλων των εποχών (41,22 μονάδες).
- 1929-1936: Επιβράδυνση της κρίσης με την εφαρμογή του λεγόμενου New Deal.
- 1937 : Οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες για την καταπολέμηση του δημοσίου χρέους που συνεχώς διογκωνόταν από την κυβέρνηση των ΗΠΑ (Roosevelt) είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση νέας ύφεσης.
- 1938 : Εμφάνιση ακόμα ενός Κραχ και κατάρρευση της αμερικανικής οικονομίας εκ νέου.
- 1939: Η κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου λειτουργεί καταλυτικά για την εξασθένηση και την τερματική πορεία της κρίσης.

1.4 Διεθνής Κρίση

Η συνεχής πτωτική πορεία της οικονομίας στις ΗΠΑ οδήγησε σε ένα καταστροφικό ντόμινο εξελίξεων που επηρέασε την παγκόσμια κοινότητα και ισορροπία.

Οι αμερικάνικες τράπεζες που είχαν δανείσει χρήματα σε άλλες χώρες ,αμέσως μετά το ξέσπασμα του οικονομικού Κραχ, προσπαθούν να επαναπατρίσουν τα κεφάλαια τους για να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες. Άμεση συνέπεια ο κλονισμός της Ευρωπαϊκής Οικονομίας και ευημερίας όπως και της σταθερά ανοδικής πορείας που μέχρι τότε

ακολουθούσε. . Πιο συγκεκριμένα η Γερμανία για παράδειγμα θίγεται περισσότερο μιας και η βιομηχανική της ανάπτυξη οφείλεται στα αμερικάνικα κεφάλαια τα οποία υποστήριζαν ανάκαμψη της χώρας μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ανεργία εκτοξεύθηκε κοντά στο 44% και οι αποταμιεύσεις στις τράπεζες χάθηκαν. Αυτά τα γεγονότα συσχετιζόμενα με μια γενικότερη αγανάκτηση λόγω της ήττας και της κατάστασης που είχε περιέλθει το Γερμανικό κράτος έπειτα από αυτή οδήγησε στην άνοδο του Αδόλφου Χίτλερ και στην εγκαθίδρυση του ναζιστικού καθεστώτος. Ένα από τα αποτελέσματα αυτού είναι μεγάλες Γερμανικές και Αυστριακές τράπεζες να χρεοκοπήσουν μιας και στηρίζονταν κυρίως από το αμερικάνικο δολάριο. Στην Αγγλία η οποία έχει ήδη πολλές οικονομικές δυσκολίες λόγω των εσωτερικών της προβλημάτων και της συρρίκνωσης της πάλαι ποτέ μεγάλης Βρετανικής Αυτοκρατορίας, η κατάσταση επιδεινώνεται περισσότερο μιας και η κρίση παραλύοντας την παγκόσμια οικονομία αφαιρεί από την χώρα τους περισσότερους πελάτες και μειώνει σημαντικά τις ζώνες επιρροής της. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της εποχής το 1929 στη Βρετανία υπάρχουν 1.000.000 άνεργοι , αριθμός ο οποίος εξελίσσεται δραματικά μέσα στα επόμενα χρόνια. Λιγότερο χαμένη από τις μεγάλες δυνάμεις του Ευρωπαϊκού χώρου θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η Γαλλία μιας και έχει λίγες βιομηχανίες και επομένως λίγες αμερικάνικες επενδύσεις.⁴ Η διεθνής αυτή ύφεση εκμηδένισε επίσης την σημασία των αποικιακών κτίσεων ως προμηθευτών πρώτων υλών προκαλώντας την κατάρρευση των τιμών των τελευταίων στην παγκόσμια αγορά ενισχύοντας όμως την αντίδρασή τους στις διάφορες φωνές για ανεξαρτησία καθώς προτιμούσαν τη διατήρηση των εξασφαλισμένων αυτών αγορών για τα βιομηχανικά τους προϊόντα από την απεξάρτηση του μητροπολιτικού ζυγού.⁵

Μεγάλο κατά προέκταση ήταν επίσης το πλήγμα για τις χώρες (γεωργικές- υπανάπτυκτες) οι οποίες δεν στηρίζονταν στην βιομηχανία αλλά

⁴ Γιάνης Βαρουφάκης (2011)

⁵ Harry Magdoff (2007)

στην αγροτική καλλιέργεια μιας και πλέον οι πλούσιες χώρες δεν διέθεταν τα χρήματα για να αγοράσουν τα προϊόντα αυτών. Κάποιες χώρες ενδεικτικά που έχασαν την κύρια πηγή εσόδων τους με βάση την κύρια παραγωγή τους είναι :

- Ο Καναδάς → Παραγωγή Σίτου
- Η Αυστραλία → Παραγωγή Μαλλιού
- Η Βραζιλία → Παραγωγή Καφέ

Πίνακας 1
Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής

	1929-1932	1932-1937	1929-1937
Ιαπωνία	-2	74,4	71
Ελλάδα	1	49,5	51
Φινλανδία	-17	79,5	49
Σουηδία	-11	67,4	49
Ουγγαρία	-23	77,9	37
ΗΒ	-17	49,3	24
Γερμανία	-42	100	16
Αυστρία	-39	73,7	6
Ιταλία	-33	49,2	
Βέλγιο	-31	36,2	-6
ΗΠΑ	-46	70,3	-8
Ολλανδία	-38	46,7	-9
Γαλλία	-31	4,3	-28

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

1.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Όπως είναι κατανοητό μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων και βιομηχανιών καταστράφηκαν και οδηγήθηκαν στην πτώχευση. Οικογένειες έχασαν τα σπίτια τους και πολλοί μην αντέχοντας να βλέπουν την ζωή τους να καταρρέει και βεβαρημένοι με υπέρογκα χρέη, αυτοκτονούν. Παντού επικρατεί η κοινωνική εξαθλίωση. Η ανεργία στις ΗΠΑ είχε φθάσει στα 13 εκατομμύρια (περίπου 25%) και γύρω στα 6 εκατομμύρια στη Γερμανία.

Οι κοινωνικές αντιδράσεις και οι συγκρούσεις με την εξουσία ήταν ένα συνεχές και δίκαιο φαινόμενο όπως και η καταστολή τους αρκετά βίαιη. Παρατηρείται έντονη αύξηση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα και κατά συνέπεια των κοινωνικών προβλημάτων.

Ολόκληρες οικογένειες αστέγων συγκεντρώνονται μαζί με άνεργους και βετεράνους πολέμου και ιδρύουν παραγκουπόλεις γνωστές ως Hoovervilles από όπου διαδήλωναν και εξέφραζαν τον θυμό και την αγανάκτησή τους μέχρι την διάλυσή τους από τον αμερικανικό στρατό έπειτα από εντολή του ίδιου του προέδρου Hoover.

Άλλο ένα φυσικό επακόλουθο της κατάστασης αυτής είναι ότι αρχίζει να χάνεται η μεσαία τάξη μιας και τώρα οι φτωχοί γίνονται πολλοί φτωχότεροι ενώ η κυρίαρχη αριστοκρατική τάξη⁶ πλουτίζει εις βάρος τους. Με την χρεοκοπία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων χάνεται η οικονομική υπόσταση της (μεσαίας) τάξης αυτής και κεφαλαιοποιούνται. Η κοινωνική κρίση μεταμορφώνεται σε ιδεολογική.

Μια από τις πιο σοβαρές συνέπειες είναι η ακόμη μεγαλύτερη κεφαλαιοκρατική συγκέντρωση η οποία και επαύξησε τον ρόλο των τραπεζών στην οικονομική ζωή. Πλέον οι μεγάλες βιομηχανίες εξαγοράζουν τις μικρότερες που έχουν καταστραφεί από την κρίση. Το ίδιο συμβαίνει και στον τραπεζικό τομέα.⁶

1.6 Παρέμβαση Κράτους (U.S.A) για την Αντιμετώπιση της Κρίσης.

Η κυβέρνηση Roosevelt που διαδέχθηκε την προεδρία Hoover προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κρίση υιοθετώντας την τακτική του New Deal το οποίο κατάφερε μόνο να καθυστερήσει εν μέρει την ταχύτητα εξάπλωσης της μιας και η ύφεση που επικρατούσε επέστρεψε δριμύτερη μετά τις περικοπές στις δημόσιες δαπάνες με σκοπό τον περιορισμό του δημοσίου χρέους που φάνταζε σαν την κύρια πηγή του κακού. Κάποιες στρατηγικές που ακολουθήθηκαν την περίοδο εκείνη είναι οι παρακάτω :

⁶ Λευτέρης Τσουλφίδης (2010)

- ✚ Η καταστροφή των στοκ των βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων ή περιορισμός της παραγωγής ώστε να ανεβούν οι τιμές τους.
- ✚ Η θέσπιση υψηλών τελωνειακών δασμών για τα εισαγόμενα προϊόντα. Έτσι πιο επιθυμητά από τον τοπικό αγοραστή είναι τα εγχωρίως παραγόμενα σε σχέση με τα πιο ακριβά πλέον εισαγόμενα.⁷
- ✚ Ανάκτηση των αγορών του εξωτερικού μέσω της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος (δολάριο) . Αποτέλεσμα αυτού τα εγχώρια προϊόντα να είναι φθηνότερα.
- ✚ Προσπάθεια ισοσκελισμού κρατικού προϋπολογισμού με μείωση των δαπανών (τακτική αποπληθωρισμού).
- ✚ Άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι ότι ο καπιταλισμός αναπτύσσεται πλέον κάτω από την κηδεμονία του παρεμβατικού κράτους.

1.7 Η Κρίση στην Ελλάδα

Η κατάρρευση του αμερικανικού χρηματιστηρίου στη Νέα Υόρκη το φθινόπωρο του 1929, είχε σοβαρές συνέπειες σε όλες τις ευρωπαϊκές οικονομίες οι οποίες έγιναν πιο έντονες στην Ευρώπη το πρώτο εξάμηνο του 1931. Την άνοιξη του 1931, η κατάσταση είχε χειροτερέψει για τις οικονομίες των ευρωπαϊκών κρατών, τα περισσότερα από τα οποία αδυνατούσαν να εξοφλήσουν τα χρέη τους προς την Αμερική.

⁷ Η Εποχή του Μεσοπολέμου , Εργασία από : Μπατζάκα Δήμητρα , Σαλιτίδου Σοφία

Η Ελλάδα, η οποία μόλις ένα χρόνο νωρίτερα, το 1928, είχε οδηγηθεί σε νομισματική σταθεροποίηση, κατόρθωσε πρόσκαιρα να αποφύγει το δραματικό κόστος της ύφεσης που γνώρισαν άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα η «μαύρη Πέμπτη» της 24ης Οκτωβρίου 1929 θα περάσει απαρατήρητη και χωρίς να έχει τις ίδιες επιδράσεις με αυτές των Η.Π.Α. Το ίδιο και οι επόμενες «μαύρες» μέρες για τα διεθνή χρηματιστήρια. Τα πρώτα τηλεγραφήματα των ξένων πρακτορείων περί χρηματιστηριακού πανικού θα δημοσιευτούν στον ελληνικό Τύπο σχεδόν μία εβδομάδα μετά τη θυελλώδη έναρξη του κραχ.

Το γεγονός από μόνο του δείχνει όχι μόνο το επίπεδο ενημέρωσης, αλλά και γενικά το «καθυστερημένο» παντού στη χώρα. Ενδεικτικό είναι ότι ενώ η Γουόλ Στριτ φλέγεται κι αρχίζουν να παίρνουν φωτιά άλλα χρηματιστήρια, το ελληνικό ακολουθεί για αρκετό καιρό τη συνήθη πορεία του.

Η Γερμανία είχε επηρεαστεί τόσο από την οικονομική κρίση, ώστε αδυνατούσε να συνεχίσει τις πληρωμές προς το εξωτερικό. Αν η γερμανική οικονομία κατέρρεε, θα έπαυε να υφίσταται για τα αμερικάνικα εξαγωγίμα προϊόντα και η γερμανική αγορά, αφού θα είχε πτωχεύσει. Άμεσο αποτέλεσμα θα ήταν να χαθούν τα αμερικανικά κεφάλαια, που είχαν επενδυθεί εκεί τα τελευταία χρόνια, πράγμα που θα επιδείνωνε περισσότερο την κατάσταση στην ίδια την Αμερική. Τελικά, οι σύμμαχοι συμφώνησαν στο “χρεοστάσιο Χούβερ”. Η σημαντικότερη επίπτωση για την Ελλάδα ήταν ότι έχανε -οριστικά όπως αποδείχτηκε αργότερα- αρκετά ποσά που της είχαν επιδικαστεί τα προηγούμενα χρόνια από τις γερμανικές επανορθώσεις, ποσά που θα χρησιμοποιούνταν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και στη χρηματοδότηση των δημοσίων έργων που είχε θέσει σε κίνηση ο Βενιζέλος.

Η κατάσταση στην Ευρώπη επιδεινώθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 1931. Στις 14 και 15 Ιουλίου, η Γερμανία επέβαλε έλεγχο του συναλλάγματος κι έκλεισε τα χρηματιστηριακά ιδρύματα. Αυτή η κίνηση είχε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο εξωτερικό. Η δέσμευση των αγγλικών χρημάτων επέφερε την ταχεία πτώση της τιμής της αγγλικής λίρας. Στην Αγγλία σχηματίστηκε εθνική κυβέρνηση στις 24 Αυγούστου και στις 21 Σεπτεμβρίου η λίρα Αγγλίας εγκατέλειψε τη χρυσή βάση (πράγμα που έκανε και η Αμερική πολύ αργότερα, στις 19-4-1933), δηλαδή έπαυε να μετατρέπεται σε χρυσό. Αυτό επέφερε την άμεση και κατά 30% υποτίμησή της μέσα σ’ ένα

τρίμηνο. Μέχρι το τέλος του 1932, το ίδιο παράδειγμα ακολούθησαν ακόμα άλλες είκοσι τέσσερις χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Για την καλύτερη περαιτέρω ανάλυση καλό θα ήταν να διακρίνουμε την ελληνική κρίση σε τρεις φάσεις.

1) Από την αρχή της κρίσης έως τον Σεπτέμβριο του 1931, όταν εγκαταλείπεται η σύνδεση της δραχμής με την αγγλική λίρα (μέσω στερλίνας συνδέεται η δραχμή με τον «χρυσό κανόνα»).

2) Από τη σύνδεση της δραχμής με το δολάριο έως την εγκατάλειψη του «κανόνα του χρυσού» τον Απρίλιο του 1932.

3) Από την κήρυξη πτώχευσης μέχρι την τυπική λήξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 1933.⁸

1^η Φάση: Αρχή της Κρίσης

Η Βενιζελική κυβέρνηση, σε αυτή την φάση, πιστεύει ότι η αγγλική λίρα (στερλίνα) και ολόκληρο το σύστημα δεν μπορεί να καταρρεύσει. Αυτό θα σήμαινε, υποτίθεται, το τέλος «της κεφαλαιοκρατικής δημοκρατικής τάξεως». Το επακόλουθο είναι ότι εξαντλείται στην αναζήτηση κεφαλαίων από το εξωτερικό, που δεν βρίσκει, αφού πια δεν είναι διαθέσιμα. Άλλο ένα σημαντικό γεγονός που θα αλλάξει το ρουν της πολιτικής Βενιζέλου και θα έχει αλυσιδωτές αντιδράσεις στην Ελληνική οικονομία είναι η εγκατάλειψη από την Βρετανία του <<κανόνα του χρυσού>> και η υποτίμηση της λίρας κατά 30%.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες το τελευταίο τετράμηνο του 1931, υπήρχαν δύο βασικές απόψεις για την τακτική που έπρεπε να ακολουθήσει η Κυβέρνηση Βενιζέλου για το νόμισμα: είτε να αποδεσμεύσει, επίσης, τη δραχμή από το χρυσό, είτε να αποδεσμεύσει τη δραχμή από τη λίρα Αγγλίας και να τη συνδέσει με το

⁸ Θάνος Κονδύλης (2009)

αμερικάνικο δολάριο που ακόμα μετατρεπόταν σε χρυσό. Ο Βενιζέλος προωθούσε τη δεύτερη επιλογή, γιατί πίστευε ότι η νομισματική σταθερότητα ήταν απαραίτητη προκειμένου να διατηρήσει στο εξωτερικό την καλή φήμη της χώρας, ως προς την οικονομία της με σκοπό την σύναψη νέου δανείου το οποίο όπως πίστευε δεν θα επιτυγχανόταν με ένα αδύναμο εθνικό νόμισμα το οποίο ήταν ανεξάρτητο από τον κανόνα χρυσού.

Έτσι ο γενικός δείκτης της οικονομικής δραστηριότητας (με βάση το 1928=100) έπεσε στο 95,3. Σε σχέση με το 1930, οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν 23,2% σε ποσότητα και 30% σε αξία. Ως προς τις εξαγωγές των γεωργικών προϊόντων τα οποία αποτελούσαν και τη συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών εξαγωγών, οι τιμές τους έπεσαν κατακόρυφα, ενώ ο δείκτης τιμών εξαγωγικών προϊόντων μειώθηκε από το 100 (κατά το 1928) στο 83,4 το 1931.

Ο δείκτης της αξίας της γεωργικής παραγωγής (με βάση το 1928=100) έπεσε στο 67,6 το 1931 και ο όγκος της γεωργικής παραγωγής στο 86,7. Ο γενικός δείκτης χονδρικών τιμών (με βάση το 1928=100), ήταν στο 86 το 1931. Αναλυτικότερα, για τα γεωργικά προϊόντα έπεσε στο 78, για τα ζωικά στο 98, για τα βιομηχανικά στο 86, για τα εγχώρια γενικά στο 85 και για τα ξένα προϊόντα γενικά στο 86.

Κρίση εκδηλωνόταν και στις επιχειρήσεις. Ήδη από το 1928, οι πτωχεύσεις παρουσίαζαν αύξηση. Μεταξύ του 1928 και 1929, αυξήθηκαν 150%, ενώ μεταξύ 1929 και 1930 κατά 90% (συνολικά 893 πτωχεύσεις μόνο γι' αυτή τη χρονιά). Συνολικά την περίοδο 1927-1929, πτώχευσαν 779 εταιρείες από τις οποίες οι 20 ήταν βιομηχανίες. Την περίοδο 1929-1932, πτώχευσαν 1.937 εταιρείες από τις οποίες οι 501 ήταν βιομηχανίες. Έτσι, γενικά η ανεργία υπερδιπλασιάστηκε και από 75.000 άτομα το 1928 ανήλθε το 1931 στα 165.000 άτομα (και το 1932 στα 218.000 άτομα).

Είναι φανερό δηλαδή ότι η οικονομική κρίση από το 1930 και μετά είχε χτυπήσει σε σημαντικό βαθμό τη βιομηχανία η οποία δεν είχε καταφέρει να αναπτυχθεί ικανοποιητικά και ασθενούσε σημαντικά σε σχέση με αυτή των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών

Σε σχέση με το 1928, ο γενικός τιμάρριθμος κόστους ζωής παρουσίασε το 1931 πτώση 8,68%, της διατροφής 17%, της ενδυμασίας 0,14% και των διαφόρων προϊόντων 3,49%. Αντίθετα, αύξηση σημείωσαν ο τιμάρριθμος κατοικίας κατά 21% και αυτός του φωτισμού/θέρμανσης κατά 4%. Το μέσο ονομαστικό ανδρικό ημερομίσθιο του εργάτη στην περιοχή Αθήνας-Πειραιά παρουσίασε πραγματική πτώση 10%.

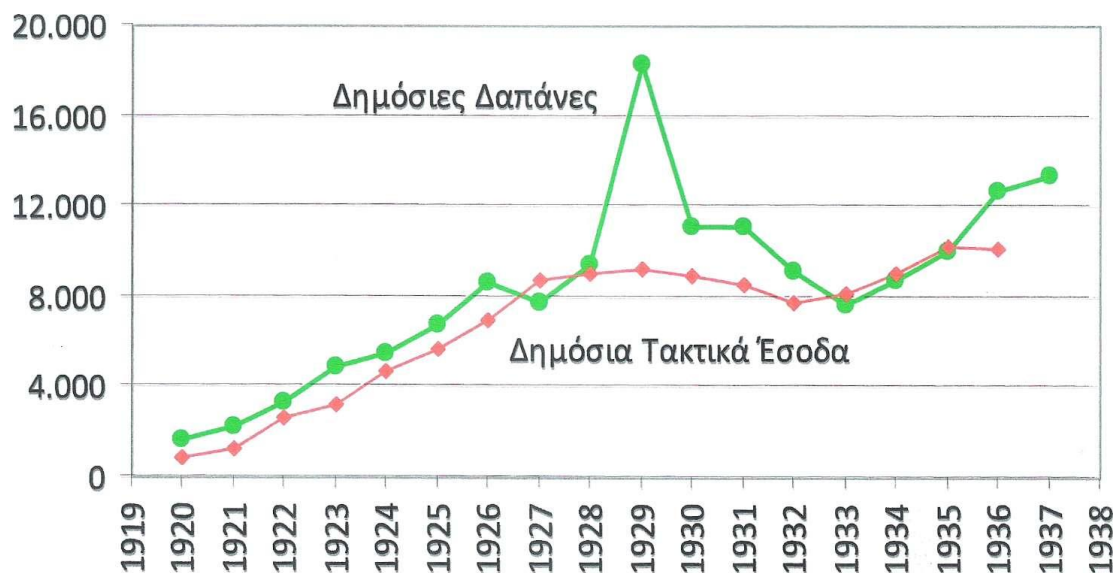
Τέλος, η οικονομική δραστηριότητα άρχισε να μειώνεται. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1927 παρουσίασε αύξηση 5,79%, το 1928 αύξηση 1,42%, το 1929 αύξηση 3,5%. Αντίθετα, μειώθηκε το 1930 κατά 3,48% και το 1931 κατά 4,6% (και το 1932 κατά 3,98%). Το 1931, το εθνικό εισόδημα μειώθηκε σε σχέση με το 1928 κατά 14,6%, ενώ το ισοζύγιο πληρωμών μειώθηκε ελαφρά λόγω των δασμών που επέβαλλε το κράτος, αλλά και της αποσύνδεσης της λίρας Αγγλίας από τη χρυσή βάση. Έτσι, από 8,9 εκατομμύρια λίρες Αγγλίας το 1928, έπεσε στα 7 εκατομμύρια το 1931.

Έτσι ανακλήθηκε (ν. 5322/28-9-1931) η σύνδεση με την αγγλική λίρα και την ισοτιμία του 1928 (1 λίρα=375 δραχμές) και το νόμισμα συνδέθηκε με το δολάριο (1 δολάριο=77,05 δραχμές) που ακόμα διατηρούσε τη σχέση του με το χρυσό. Η αποσύνδεση της δραχμής από την αγγλική λίρα είχε άμεση συνέπεια την υποτίμηση της δραχμής σε σχέση με τη λίρα κατά 31,2%, ενώ η αύξηση των τιμών στην αγορά δεν ήταν πάνω από 6,8% , διαφορετικά γρήγορα θ' αναγκαζόταν να διακόψει τις πληρωμές των χρεών προς το εξωτερικό, πράγμα που θα σήμαινε χρεοκοπία για την Ελλάδα. Το κράτος με τη σειρά του, για ν' αυξήσει τα έσοδά του, αλλά και για να εμποδίσει τις εισαγωγές και άρα την εκροή συναλλάγματος στο εξωτερικό, αύξησε τους εισαγωγικούς δασμούς. Έτσι, τα έσοδα του κράτους από τους εισαγωγικούς δασμούς αυξήθηκαν από τα 3,6 δισεκατομμύρια δραχμές του 1928 (28,8 % επί της αξίας των εισαγωγών), στα 4 δισεκατομμύρια δραχμές το 1931 (46,3% επί της αξίας των εισαγωγών, οι οποίες μάλιστα μειώθηκαν σε σχέση με το 1928 κατά 30%). Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου από 6,1 δισεκατομμύρια δραχμές (1928), περιορίστηκε στα 4,5 δισεκατομμύρια (1931), λόγω των συναλλαγματικών ελέγχων και της μείωσης των διεθνών τιμών. Παράλληλα, όμως, μειώθηκε και η αναλογία των εξαγωγών ως προς τις εισαγωγές στο 47,95% (1931) από 50,98% (1928).

Επίσης, έκλεισε το χρηματιστήριο, ώστε να περιοριστεί η ζήτηση του χρυσού και του ξένου συναλλάγματος. Ο δείκτης μέσης διακύμανσης αξιών των μετοχών του Χρηματιστηρίου Αθηνών, ενώ ήταν στις 82,83 μονάδες το Σεπτέμβριο του 1929, τον αντίστοιχο μήνα το 1931 είχε πέσει στις 45,08 μονάδες, έχοντας απωλέσει το 46% της αξίας του. Απ' την άλλη στα θετικά καταγράφεται ότι μειώθηκε και το δημόσιο χρέος της Ελλάδας, αφού αυτό οφειλόταν κυρίως σε λίρες Αγγλίας. Την ίδια στιγμή η γενική κατάσταση των Τραπεζών και των διαθεσίμων τους επιδεινώθηκε. Τα μεγαλύτερα προβλήματα τα αντιμετώπιζε η Τ.τ.Ε. καθώς η διαμάχη της με τις εμπορικές τράπεζες, έσπρωχνε τις δεύτερες να οδηγούν το συνάλλαγμα στο εξωτερικό προφασιζόμενες ότι αγόραζαν τα ελληνικά χρεόγραφα. Επίσης, στο εσωτερικό η μείωση του καλύμματος των χαρτονομισμάτων που διαχειριζόταν αποκλειστικά η Τ.τ.Ε. γρήγορα θα έφτανε στο όριο του 40%, που η ίδια είχε θέσει το 1927. Έτσι, για ν' αποφύγει οποιοσδήποτε επιπλοκές, η Τ.τ.Ε. στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1931, μετέτρεψε τις καταθέσεις όψεως σε καταθέσεις προθεσμίας. Ο Βενιζέλος παρόλα αυτά ήλπιζε ότι θα μπορούσε να στηριχθεί σ' ένα ακόμα δάνειο, για να συνεχίσει τα αναπτυξιακά έργα κι έτσι θα πετύχαινε την οικονομική ανάκαμψη. Γι' αυτό ήταν αναγκαίο να διαφυλάξει τη νομισματική σταθερότητα και την σύνδεση της δραχμής με νόμισμα που άνηκε στον κανόνα χρυσού (δολάριο), αποσκοπώντας να διατηρήσει την ελληνική πίστη στο εξωτερικό σε υψηλά επίπεδα, πράγμα που θα διευκόλυνε το δανεισμό. Στο παρακάτω διάγραμμα παρατηρούμε για τα έτη 1928-1931 στα συνολικά έσοδα του κράτους συνυπολογίζονται και οι δόσεις των δανείων από τις περιόδους αυτές. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση θεωρούσε ότι ισοσκέλιζε τον προϋπολογισμό.⁹

⁹ Λευτέρης Τσουλφίδης (2010)

Διάγραμμα 1
Δημόσιες Δαπάνες-Τακτικά Έσοδα

Πηγή: Χαριτάκης Ψιλοδόπουλος ,σελ.499

2^η Φάση : Σύνδεση Δραχμής – Δολαρίου

Το ελληνικό κραγ

Ο πανικός καταλαμβάνει το ελληνικό πιστωτικό σύστημα από τις 21 έως τις 26 Σεπτεμβρίου 1931. Δηλαδή, όταν αποφασίζεται η αποσύνδεση της αγγλικής λίρας από τον «χρυσό κανόνα» και αίρεται η μετατρεψιμότητα της δραχμής σε χρυσό (η μετατρεψιμότητα του ελληνικού νομίσματος γινόταν μέσω της στερλίνας). Μέσα σε έξι μέρες η Τράπεζα της Ελλάδος έχασε συνάλλαγμα συνολικής αξίας 3,6 εκατ. δολαρίων. Στο όργιο κερδοσκοπίας και φυγάδευσης κεφαλαίων στο εξωτερικό πρωτοστάτησαν όχι μόνο μεγάλοι Έλληνες κεφαλαιούχοι, αλλά και τράπεζες.

Σύντομο χρονολόγιο..

21 Σεπτεμβρίου 1931

Η Ελλάδα μετά την αποχώρηση της λίρας με τον κανόνα χρυσού, συνδέεται με το δολάριο εμμένοντας στην πεποίθηση ότι οι στόχοι της που πρέπει να επιτευχθούν είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με αυτό.

25 Απριλίου 1932

Η κρίση έρχεται με καθυστέρηση 2,5 χρόνων στην Ελλάδα. Η δραχμή εγκαταλείπει καθυστερημένα τη «χρυσή βάση». Επανέρχεται το καθεστώς αναγκαστικής κυκλοφορίας του παρελθόντος. Έτσι χρεοκοπεί το πρόγραμμα σταθεροποίησης της δραχμής που είχε αρχίσει από το 1927-1928 και στο οποίο βασιζόταν όλο το οικονομικό οικοδόμημα του Βενιζέλου.

3^η Φάση

Οι επιπτώσεις από το κραχ του 1929 στην πραγματική ελληνική οικονομία θα αρχίσουν να γίνονται βαθμιαία αισθητές. Από το πρώτο, όμως, στάδιο θα πληγούν οι εξαγωγές. Η κρίση χτυπά πρώτα τη γεωργία. Κυρίως ο καπνός και η σταφίδα, που είναι τα κατεξοχήν εξαγωγίμα προϊόντα της χώρας. Οι τιμές κατακυλάνε και η παραγωγή μένει αδιάθετη.

Τα εμβάσματα των Ελλήνων μεταναστών στο εξωτερικό και ειδικά στις ΗΠΑ παίρνουν την κατιούσα. Το ίδιο συμβαίνει, σε ανάλογη κλίμακα, με το ναυτιλιακό συνάλλαγμα, καθώς πολλά πλοία στην εξέλιξη της κρίσης «δένουν». Η ανεργία στον χώρο της ναυτιλίας έχει άμεσες και ορατές επιπτώσεις.

Η κερδοσκοπία με τον χρυσό και το συνάλλαγμα, όσο η δραχμή διατηρεί τη μετατρεψιμότητά της, «συμπληρώνουν» το πρόβλημα. Αλλά η κρίση θα αρχίσει να παίρνει εκρηκτικές διαστάσεις όταν κλείνουν οι στρόφιγγες του εξωτερικού δανεισμού. Οι οικονομικοί σχεδιασμοί της κυβέρνησης για ανοικοδόμηση και μεγάλες επενδύσεις σε δημόσια έργα με σκοπό την ευρύτερη ανάπτυξη βρίσκονται στον αέρα και τα μεγάλα παραγωγικά έργα στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία κ.α., που

βασίζονταν στον δανεισμό και αναμένονταν να αποδώσουν στο μέλλον, εγκαταλείπονται μιας και δεν υπάρχουν πλέον πόροι χρηματοδότησης.

Η κυβέρνηση βλέποντας ότι οι προσπάθειες της δεν οδηγούν στα άμεσα επιθυμητά αποτελέσματα θεσμοθετεί μέσω του νόμου 5422 στις 26 Απριλίου του 1932 τα εξής:

- ✚ Κατάργηση της αγοράς συναλλάγματος
- ✚ Το συνάλλαγμα χορηγούνταν μόνο από την Τ.τ.Ε.
- ✚ Επιβολή ποσοτικών περιορισμών για τα περισσότερα εισαγόμενα είδη.
- ✚ Αύξηση των δασμών μέχρι και 15 φορές (εκτός από τα αγαθά πρώτης ανάγκης).
- ✚ Στις 27 Απριλίου εγκαταλείπεται ο κανόνας του χρυσού.
- ✚ Η Τράπεζα της Ελλάδος απαλλάσσεται από την υποχρέωση να εξαργυρώνει τα χαρτονομίσματά της σε χρυσό. τα συνολικά τέλη επί των εισαγωγών αυξήθηκαν 70%-200%
- ✚ Στο εξής σχετικά με το εξωτερικό εμπόριο εφαρμόστηκε η μέθοδος του “clearing”. Δηλαδή οι διεθνείς εμπορικές ανταλλαγές στο εξής γίνονταν με εμπορικό συμψηφισμό σε είδος, καταργώντας επ’ αόριστον τις συνήθειες πληρωμές με συνάλλαγμα, αφού αυτό δεν ήταν διαθέσιμο.
- ✚ Αναστέλλεται η μετατρεψιμότητα της δραχμής και επικυρώνεται η υποτίμησή της που μέχρι τον Δεκέμβριο είχε απώλειες της τάξης του 60%.
- ✚ Δραχμοποιούνται οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα όσων μένουν στην ελληνική επικράτεια (100 Δρχ.-1\$).
- ✚ Την 1^η Μαΐου 1932 η χώρα αποφασίζει πτώχευση και στάση πληρωμών μην έχοντας τα χρηματικά αποθέματα και την δυνατότητα να καλύψει τις ανάγκες της, όπως και χρεολύσια και τόκους για όλα τα δάνεια του κράτους προς τράπεζες του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Η Ελλάδα αναγκάζεται να οδηγηθεί στην οικονομική αυτάρκεια και να προσπαθήσει να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες μέσω εσωτερικών μηχανισμών και διαρθρώσεων μιας και συμφωνία για εξωτερική βοήθεια δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί εκείνη την χρονική περίοδο.

Το γεγονός αυτό δίνει μεγάλη ώθηση στην εγχώρια βιομηχανία και στην κινητοποίηση όλου το εργατικού και παραγωγικού δυναμικού της. Επίσης παρατηρείται ιδιαίτερη αύξηση του αγροτικού τομέα, όπως και η δημιουργία στενότερων σχέσεων στους τομείς της παραγωγής και στους κλάδους της οικονομίας γενικότερα.

Μέσα στο γενικότερο αυτό πλαίσιο αναπροσαρμογής και αναδιάρθρωσης την περίοδο 1934-1935 λαμβάνονται νέα μέτρα κοινωνικής πολιτικής και αναζωογόνησης όπως:

- ✚ Το ΙΚΑ
- ✚ Τα διάφορα ταμεία ασφάλισης
- ✚ Η θέσπιση του οκταώρου
- ✚ Τα ταμεία ανεργίας
- ✚ Η πενθήμερη εργασία, το κατώτατο ημερομίσθιο και οι συλλογικές συμβάσεις.

1.7.1 Κοινωνικές-Πολιτικές Συνέπειες

Οι άμεσες συνέπειες της κρίσης θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρουσιάζονται περισσότερο στον γεωργικό τομέα και στον τομέα της παραγωγής. Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι από τις συνέπειες αυτές γαλουχήθηκε το μελλοντικό εργατικό κίνημα το οποίο με τις διεκδικήσεις του κατάφερε να θεσμοθετήσουν εργατικά δικαιώματα και απαιτήσεις.

Γεωργία

Όσον αφορά τον τομέα της γεωργίας η κάλυψη της εγχώριας αγοράς με γεωργικά προϊόντα από την ελληνική γεωργία το 1928 ήταν στο 40% και μέχρι το 1931 είχε πέσει στο 26%, πράγμα που σημαίνει ότι η ελληνική αγορά ουσιαστικά εφοδιαζόταν με αγροτικά προϊόντα από το εξωτερικό με εμφανή υπολειτουργία του αντίστοιχου γεωργικού τομέα. Από το 1932 όμως και μετά, η κάλυψη της εγχώριας αγοράς από ελληνικά γεωργικά προϊόντα ανακάμπτει και φτάνει το 32% το 1932, το 63 % το 1933, το 73% το 1934 και το 78% το 1935. Καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη

και στην επιστροφή στην γεωργία έπαιξε η βελτίωση των όρων του εμπορικού ισοζυγίου μιας και μέσω αυτού . Οι τιμές στα ξένα προϊόντα τετραπλασιάστηκαν και έτσι η αγορά απομακρύνθηκε από αυτά και στράφηκε στα εγχώρια, που οι τιμές τους αυξήθηκαν μόνο 14%. Ο σταθμικός δείκτης του όγκου των εισαγωγών με βάση το 1928=100, είχε φτάσει το 1931 στο 107,4. Από το 1932 και μετά συνέχισε την κατακόρυφη πτώση του. Έτσι, το 1932 ήταν 98,9, το 1933 στο 79,6 και το 1935 έφτασε πάλι στα επίπεδα του 1928. Ο αντίστοιχος δείκτης των εξαγωγών ήταν στο 89 το 1931 και στο 76,9 το 1932. Αλλά μετά άρχισε ν' ανεβαίνει. Το 1933 έφτασε στα επίπεδα του 1928, το 1934 στο 116,6 και το 1935 στο 129,8.

Επίσης μέσω της μεθόδου clearing Οι εξαγωγές της Ελλάδας αποδεσμεύτηκαν από τις αγορές της Γαλλίας και της Αγγλίας και στράφηκαν σε χώρες με προβλήματα παρόμοια με τα ελληνικά, δηλαδή προς την Αυστρία, τη Γαλλία, τη Γιουγκοσλαβία, την Τσεχοσλοβακία, την Αργεντινή, την Περσία, τη Σουηδία, την Ουγγαρία, την Αλβανία και τη Γερμανία.

Βιομηχανία

Η βιομηχανία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από πλήρη στασιμότητα και από μικρή έκταση των εφαρμογών της μιας και η χώρα μας επέμενε στα παραδοσιακά μοντέλα παραγωγής. Οι βιομηχανικές μονάδες ήταν ελάχιστες και περιορίζονταν συνήθως σε γεωγραφικά πλαίσια , γεγονός που τις βοήθησε εν μέρει να μην πληγούν ιδιαίτερα από την δυσμενή οικονομική κατάσταση , αλλά να παρουσιάσει στην συνέχεια και αξιοσημείωτη ανάπτυξη προσπαθώντας να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες κυρίως προσφέροντας παράλληλα και αρκετές νέες θέσεις εργασίας. Έτσι, ενώ το 1928 από τα βιομηχανικά προϊόντα που καταναλώνονταν στην Ελλάδα, το 59% παραγόταν από τις εγχώριες βιομηχανίες, το αντίστοιχο ποσοστό για το 1933 ανήλθε στο 76%. Επίσης, ο Βενιζέλος προώθησε την ανάπτυξη της βιομηχανίας με τη μείωση της φορολογίας των Ανωνύμων Εταιρειών, μέτρο που έδωσε πνοή ζωής στην εγχώρια βιομηχανία.

Πίνακας 2

Εισαγωγές-Εξαγωγές Ελλάδας

<i>Εισαγωγές από</i>	1929	1933	1938	1939
ΗΠΑ	16,7	5,8	7,2	7
ΗΒ	12,7	14,3	13	12
Γερμανία	9,4	10,2	28,8	29,9
Ιταλία	5,6	5,6	3,3	5,3
<i>Εξαγωγές από</i>				
ΗΠΑ	16	12,5	17	21,6
ΗΒ	11,6	18,9	8,3	13,6
Γερμανία	23	17,8	38,4	27,5
Ιταλία	18,2	14	5	6,3

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Εργατικό Δυναμικό

Όπως προαναφέρθηκε αύξηση της ανεργίας ήταν επίσης φανερή στην Ελλάδα. Το 1932, ήταν στις 237.000 άτομα (από 218.000 το 1931), ενώ το 1933 έπεσε στις 156.000 άτομα και στις 150.000 το 1935. Γενικά η απασχόληση στη βιομηχανία αυξήθηκε το 1933 κατά 8,76%, το 1934 κατά 0,63% και το 1935 κατά 5,06%. Την ίδια περίοδο (1932-1935), οι μισθοί είχαν αρχίσει να ανακάμπτουν. Το ανδρικό ημερομίσθιο και το εργατικό ημερομίσθιο παρουσιάζουν μέση αύξηση 14,5%-16,2%, ενώ το αντίστοιχο γυναικείο αύξηση 26%-47,3%. Αλλά και το κόστος ζωής αυξήθηκε ελαφρά. Την περίοδο 1932-1935, ο γενικός τιμάρithμος κόστους ζωής παρουσίασε αύξηση 14,73%

Η κατάσταση πυροδότησε δυναμικές κινητοποιήσεις των εργαζομένων, που πολλές φορές πήραν άγριες διαστάσεις. Η «πάλη των τάξεων» παίρνει πρωτοφανείς διαστάσεις. Το κράτος και οι εργοδότες κατέφυγαν στον αυταρχισμό, στην αστυνομοκρατία και τη στρατοκρατία. Σε πολιτικό επίπεδο, οι πολιτικές επιπτώσεις της κρίσης ήταν η ήττα του Βενιζέλου και η αυτοεξορία του από την Ελλάδα. Ακόμη η χρεοκοπία του δικομματισμού της εποχής (Φιλελεύθεροι - Λαϊκοί) και η αδυναμία κυβερνητικής αυτοδυναμίας. Αποτέλεσμα αυτού είναι η συνεχόμενες αλλαγές στην

εξουσία με τα καθεστώτα να εναλλάσσονται συνεχώς καιροσκοπικά μέχρι να φθάσουμε στην δικτατορία του Μεταξά στις 4 Αυγούστου του 1936.¹⁰

Πίνακας 3
Ποσοστό Ανεργίας στην Ελλάδα

Έτη	Ενεργός Πληθυσμός	Αριθμός Ανέργων	Δείκτης Απασχόλησης	Ποσοστό Ανεργίας
1928	2.603.553	75.000	100	2,80%
1929	2.636.175	127.000	107,10	4,80%
1930	2.668.797	165.000	104,6	6,10%
1931	2.701.418	218.000	101,9	8,00%
1932	2.734.040	237.000	86,7	8,60%
1933	2.766.662	156.000	94,3	5,60%
1934	2.799.284	162.000	94,9	5,70%
1935	2.831.905	150.000	99,9	5,20%

Πηγή : ΙΝΕ- ΓΣΕΕ

¹⁰ Λευτέρης Τσουλφίδης (2010)

1.7.2 Συμπέρασμα

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ελλάδα βγαίνει από αυτή την κρίση σχετικά πιο αναίμακτα από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Συνειδήσεις αρχίζουν και δημιουργούνται εκείνη την περίοδο και ακολουθούνται πολιτικές οι οποίες έχουν ισχύ μέχρι και σήμερα.

Για παράδειγμα θα μπορούσαμε να πούμε πως η ελληνική οικονομία είχε αρχίσει ν' ανακάμπτει αργά, αλλά σταθερά ήδη από το 1933. Απ' αυτή τη χρονιά η οικονομική δραστηριότητα παρουσίασε αύξηση 6%, το 1934 αύξηση 4,74% και το 1935 αύξηση 13,5%. Επίσης, τα κεφάλαια άρχισαν να επιστρέφουν στην Ελλάδα, σε σημείο που το αποθεματικό της Τ.τ.Ε. από 7,6 εκατομμύρια δολάρια το 1932, έφτασε το 1934 στα 44,7 εκατομμύρια δολάρια.

Η Ελληνική κοινωνία και πάλι καταφέρνει να αναρρώσει γρήγορα και σε άλλη μια κρίση δείχνοντας υψηλό ηθικό και μεγάλη όρεξη για ριζικές αναδιαρθρώσεις. Δυστυχώς όμως συνεχίζει να είναι υποθηκευμένη και να συνοδεύεται από ένα αρκετά μεγάλο όγκο δανείων των οποίων οι συνέπειες θα γίνουν εμφανείς μετά από μερικές δεκαετίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Σημερινή Κρίση

Το 2008 θα μπορούσαμε να πούμε πως ήταν η χρονιά όπου η έννοια και η ‘αλήθεια’ της οικονομικής πραγματικότητας όπως την ξέραμε και την είχαμε βιώσει αλλάζει μια για πάντα. Νέες έννοιες όπως spreads, ΔΝΤ (Διεθνές νομισματικό Ταμείο) , πτώχευση , χρέος, μνημόνια κλπ εισβάλουν στην ζωή μας. Έννοιες και ονομασίες άγνωστες στους περισσότερους από εμάς οι οποίες εισβάλουν στην καθημερινότητα μας , κάνοντας μας κατανοητό ότι πλέον εισερχόμαστε στην σκοτεινή δίνη της χρεοκοπίας , της συγκράτησης , της εξάρτησης, της στέρησης , της ανάγκης.

Είναι μια χρονιά ορόσημο μιας και μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 και τώρα προνομιούχοι και μη κυριεύτηκαν από τον ίδιο φόβο της απώλειας και της εξαθλίωσης. Η εξίσωση αυτή αν και ακούγεται παράλογη είναι καθόλα αληθινή. Χιλιάδες ήταν τα αποκαλούμενα Golden Boys που αποχαιρέτησαν τους παχυλούς μισθούς τους και τις προνομιούχες εργασίες τους μπαίνοντας παράλληλα σε καθεστώς ανέχειας. Την ίδια τύχη είχαν και μεγάλες επενδυτικές , χρηματιστηριακές εταιρείες οι οποίες λόγω λανθασμένων προβλέψεων και επενδύσεων άρχισαν να κλείνουν η μία μετά την άλλη. Μεγάλες βιομηχανικές μονάδες παραγωγής και μικρότερες επιχειρήσεις κλείνουν η μία μετά την άλλη δημιουργώντας έτσι μια μεγάλη σωρεία ανέργων. Όσον αφορά τις πιο φτωχές τάξεις ,αυτές έχασαν τους κόπους μιας ζωής εν μια νυκτί αναγκαζόμενες πλέον να σφίξουν περισσότερο το ζωνάρι και να προσπαθήσουν να ανασυγκροτηθούν πλέον με πιο λίγα μέσα και αγαθά. Κοινό τους σημείο με τους πιο πάνω ,τους πάλαι ποτέ ευκατάστατους ο ανταγωνισμός στην εύρεση και της πιο απλής εργασίας, ο συνωστισμός σε χώρους επισιτισμού και παροχής κάποιου επιδόματος ανεργίας. Γενικότερα σύμφωνα με μελέτες πάνω από 50 εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τις δουλειές τους στις ανεπτυγμένες χώρες, τουλάχιστον 10 εκατομμύρια Αμερικάνοι , Βρετανοί και Ιρλανδοί ένωσαν την ντροπή της κατάσχεσης του σπιτιού τους , ενώ στον <<αναπτυσσόμενο Νότο>> και στην Ανατολική Ασία προστέθηκαν πάνω από 500 εκατομμύρια άνθρωποι στο σύνολο όσων πλαγιάζουν τα βράδια νηστικοί.

2.1 Η Αρχή της Κρίσης

Τα τελευταία χρόνια, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο διαλύοντας τις υπάρχουσες δομές .

Η πρόσφατη οικονομική κρίση δεν ήταν ένα ανεξάρτητο και απρόσμενο φαινόμενο. Τα αίτια, η φύση και τα χαρακτηριστικά της συνδέονται με την όλη ιστορία της μεταπολεμικής διαδικασίας συσσώρευσης του κεφαλαίου στον ανεπτυγμένο καπιταλισμό και πιο συγκεκριμένα με την «χρυσή εποχή» της συσσώρευσης του κεφαλαίου και του νεοφιλελευθερισμού.

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης ήταν ορατά ήδη από το 2008. Κατά το 2008, οι καθαρές συνολικές επενδύσεις υποχώρησαν στο 8% περίπου του ΑΕΠ, δηλαδή κατά 4,5 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2007. Αυτό σηματοδοτεί αφενός τη συρρίκνωση των εισοδημάτων και αφετέρου την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση. Επιπλέον η κάμψη των επενδύσεων αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες πρόσβασης στον δανεισμό που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, μέχρι τα μέσα του 2009, όταν οξυνόταν η κρίση των τραπεζών, όλες οι κυβερνήσεις των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών χρηματοδότησαν τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, Στην Ελλάδα διατέθηκαν συνολικά 28 δις ευρώ για την άμεση στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις. Με άλλη διατύπωση, λόγω της κρίσης ένα μέρος του ιδιωτικού χρέους μετατράπηκε σε δημόσιο.

Πιο συγκεκριμένα την περίοδο 2004-2006 η κεντρική τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής αποφάσισε να αυξήσει τα επιτόκια των δανείων της (σε κάρτες και στεγαστικά κυρίως)- (από 1% τον Ιούνιο του 2004 σε 5,25% τον Αύγουστο του 2006) δημιουργώντας παράλληλα ένα καταστροφικό ντόμινο εξελίξεων. Αποτέλεσμα αυτής της αύξησης ήταν κάποιοι φτωχότεροι Αμερικάνοι

πολίτες να αδυνατούν να πληρώσουν τις δόσεις τους μην μπορώντας πλέον να ανταπεξέλθουν στις νέες αυξημένες υποχρεώσεις, γεγονός που οδηγεί σε κύμα κατασχέσεων κατοικιών. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η άμεση μείωση όσον αφορά την αγορά κατοικιών σε τέτοιο βαθμό όπου και η κατάσχεση δεν ήταν αρκετή για την κάλυψη των ποσών των δανείων.¹¹

Άμεσα συνδεδεμένα με αυτά της μορφής δάνεια ήταν και τα CDO (collateralized debt obligation) , διαδεδομένα τοξικά παράγωγα τα οποία είναι συμβόλαια που στηρίζονται σε άλλου τύπου τίτλους όπως για παράδειγμα ομόλογα , δάνεια τα οποία έχουν υπογράψει άλλοι . Είναι δηλαδή χρεωστικά μερίσματα - φέτες του ίδιου δανείου τα οποία υποτίθεται ότι ήταν αρκετά ασφαλή διότι θεωρούνταν ότι αποτελούσαν την σίγουρη λύση ως προς την αποπληρωμή των δανείων. Οι εμπνευστές της ιδέας αυτής θεωρούσαν ότι η πιθανότητα νέας οικονομικής κρίσης ήταν ανύπαρκτη.

¹¹ Γιάνης Βαρουφάκης (2011)

Με την μείωση λοιπόν της αποπληρωμής των δανείων στις τράπεζες δεν καλύπτονταν και τα μερίσματα των CDO. Έτσι αυτοί οι οποίοι είχαν στην κατοχή τους πακέτα των συγκεκριμένων τοξικών παραγώγων (τα οποία αρκετές φορές συνίσταντο και από κακά χρέη) άρχισαν να τα πουλάνε αλλά και μερικές φορές να στοιχηματίζουν εναντίον τους αποσκοπώντας στο μέγιστο κέρδος. Δεν είχε όμως συνυπολογιστεί η μεταβλητή πως αυτά τα παράγωγα-πακέτα (CDO) να μετατραπεί σε ιδιωτικό τοξικό χρήμα το οποίο κινούσε το διεθνές τραπεζικό σύστημα και το οποίο μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers που είχε επενδύσει υπέρογκα ποσά σε αυτό, έσκασε σαν φούσκα δημιουργώντας ένα μεγάλο πλήγμα στον παγκόσμιο καπιταλισμό ο οποίος στηριζόταν σε αυτά.¹²

Μπροστά στον κίνδυνο που ακολουθούσε και προς αποσόβηση της απειλής γιγάντωσης της ύφεσης, η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σε ότι αφορά τη λήψη πολιτικών για την αντιμετώπιση της κρίσης. Προσπάθησαν λοιπόν να πάρουν μέτρα ώστε να συγκρατήσουν τις αγορές και να τονώσουν την ρευστότητα βοηθώντας παράλληλα το τραπεζικό σύστημα με αποτέλεσμα τη μεγάλη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους.. Έτσι λοιπόν αυτό το ιδιωτικό (μη υπαρκτό-τοξικό) χρήμα– το κατασκευασμένο από τις τράπεζες αποφάσισαν να το αποπληρώσουν τα κράτη (κυρίως ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση) με δημόσιο το οποίο το δανείστηκαν από άτομα και χώρες με μεγάλο πλούτο και μεγάλο όγκο αποταμιεύσεων. Παρόλα αυτά οι τράπεζες αποσκοπώντας στο να επεκτείνουν και να εξασφαλίσουν τις επενδύσεις τους συνέχισαν να ακολουθούν στρατηγικές με γνώμονα το υπερβολικό κέρδος εκμεταλλευόμενες πλέον τις νέες οικονομικές συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί. Έτσι :

- ✚ Δάνειζαν με **υψηλά επιτόκια** κράτη με μεγάλα οικονομικά προβλήματα που επείγονταν για χρήμα ώστε να καλύψουν τις ανάγκες τους.

¹² Γιάνης Βαρουφάκης (2011)

- ✚ Αρχιζαν να αγοράζουν και να πωλούν πακέτα στοιχημάτων που είχαν να κάνουν με τις πιθανότητες να πτωχεύσει μία χώρα CDS (credit default swaps) και να κερδοσκοπούν γενικότερα εις βάρος των χωρών αυτών.

Αυτή η δανειοδότηση χωρών από ιδιώτες και τράπεζες οι οποίες συνεπάγονταν και με συμμετοχή μέσω «στοιχημάτων όσον αφορά το μέλλον μιας χώρας οδήγησε και στην συνεπαγωγή CDS και επιτοκίων. Όσο δηλαδή αυξανόντουσαν τα CDS τόσο αυξάνονταν και τα επιτόκια δανεισμού.¹³

2.2 Η Άλλη Άποψη

Υπάρχει βέβαια και η άλλη άποψη η οποία τονίζει πως για την σημερινή κρίση υπεύθυνο είναι διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα που επικρατεί διαχωρίζοντας τον από τον καπιταλισμό. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι λογική συνέπεια της ανάπτυξης του καπιταλισμού. Είναι η αναζήτηση του κέρδους πέρα από την παραγωγή. «Η τράπεζα και η πίστη γίνονται το ισχυρότερο μέσο για την επέκταση της καπιταλιστικής παραγωγής πέραν από τα ίδια της τα όρια και ένας από τους ενεργότερους φορείς των κρίσεων και της κερδοσκοπίας» (Μαρξ, Κεφάλαιο 3^ο τόμος)

Οι μεγάλες εταιρείες έκαναν επενδύσεις με βάση τα κέρδη τους (που έφθαναν και περίσσευαν) με αποτέλεσμα να μην χρειάζονται δάνεια. Έτσι οι τράπεζες στράφηκαν στα νοικοκυριά. Αρχισαν λοιπόν να παραχωρούν δάνεια σε αυτά, πολλές φορές μάλιστα με καθαρά κερδοσκοπικές προθέσεις γνωρίζοντας ότι οι δανειζόμενοι δεν ήταν σε θέση να καλύψουν τα χρέη τους. Στον χρηματοπιστωτικό τομέα μπήκαν έτσι και οι απλοί εργαζόμενοι αρχικά ως δανειζόμενοι και στη συνέχεια ως μετέχοντες στο Χρηματιστήριο κι αγοράζοντας μετοχές, ομόλογα, παράγωγα και άλλα παρόμοια. Η αποτελεσματικότητά του όμως το καταδίκασε σε υπερβολική χρήση με αποτέλεσμα εν έτει 2011 σχεδόν όλα τα νοικοκυριά στις περισσότερες

¹³ Χριστόφορος Διακόπουλος (2009)

χώρες να χρωστάνε κάπου. «Η μετατόπιση λοιπόν του επενδυτικού ενδιαφέροντος από την πραγματική οικονομία στο χρηματοπιστωτικό τομέα ενίσχυσε το ρόλο των τραπεζών στους κόλπους της παγκόσμιας οικονομίας, οι οποίες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις συνθήκες άγριου ανταγωνισμού και για να εξασφαλίσουν αστρονομικά κυριολεκτικά κέρδη, προέβησαν στη δημιουργία και προώθηση παντός είδους νέων τραπεζικών προϊόντων, όπως παράγωγα κι ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια (subprimes). Δάνεια σε «hedge-funds» που χρηματοδοτούσαν μέσω μόχλευσης, με ελάχιστα ίδια κεφάλαια και πολλά τραπεζικά δάνεια κλπ., με τα οποία κερδοσκοπούσαν ασύστολα, μέσω της τιτλοποίησης χρεών του κλάδου των ακινήτων, σε βάρος των νοικοκυριών που αδυνατούσαν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, όπως συνέβη στις ΗΠΑ, όπου και ξέσπασε πρώτα η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Έτσι φθάσαμε σε σημείο μόλις το 8% του παγκόσμιου χρήματος να ανταποκρίνεται στην πραγματική οικονομία.» τονίζει ο καθηγητής Ζήσης Παπαδημητρίου. Έτσι άρχισε σταδιακά η επικυριαρχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολο της οικονομίας αλλά και της πολιτικής. Για παράδειγμα οι δυο μεγαλύτερες γερμανικές τράπεζες, η Deutsche Bank και η Commerzbank, μαζί έχουν 120% του ΑΕΠ της Γερμανίας ολόκληρης και η BNP Paribas, η μεγαλύτερη γαλλική τράπεζα, έχει 140% του Γαλλικού ΑΕΠ. Έτσι τα κράτη έχοντας ανάγκη από ρευστό είναι ως ένα σημείο λογικό να εξυπηρετούν τα συμφέροντα τέτοιων μεγαθηρίων.

Το κράτος παρέδωσε στην οικονομία σχεδόν κάθε τομέα της εξουσίας του επιτρέποντας την εμπορευματοποίηση κάθε είδους κοινωνικού αγαθού μέσω των αχαλίνωτων ιδιωτικοποιήσεων κι αφήνοντας το κερδοσκοπικό κεφάλαιο ανεξέλεγκτο κι αφορολόγητο. Οι πλέον υπερδυνάμεις είναι τεράστια τραπεζικά και επενδυτικά ιδρύματα διαπλεκόμενα με οίκους αξιολόγησης και πολυεθνικές. Ως εκ τούτου οι λεγόμενες αγορές επιβάλλονται στις εθνικές πολιτικές. Έτσι στήνεται ένα σκηνικό, κατά το οποίο οι προαναφερθείσες δυνάμεις κερδίζουν από παντού.¹⁴

¹⁴ Οι αιτίες της Κρίσης , όταν το πραγματικό συναντά την Πραγματικότητα (2010)

2.3 Η Εξέλιξη της Κρίσης

Ο περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας και το κλείσιμο πολλών παραγωγικών μονάδων λόγω της κατρακύλας των στεγαστικών κυρίως δανείων οδηγεί στην μείωση εισοδημάτων και στην ανεργία. Έτσι η οικονομία μπαίνει σε μία φάση συνεχούς ύφεσης μιας και η μη ικανοποιητική ζήτηση αγαθών οδηγεί σε αισθητή μείωση της παραγωγής, σε αυξανόμενη ανεργία και σε μονομερή παραγωγή ελλείμματος.

Επιπλέον λόγω της παγκοσμιοποίησης και της επικράτησης της φιλελεύθερης άποψης περί ανοίγματος των αγορών η κρίση δεν αργεί να χτυπήσει την πόρτα και των υπόλοιπων χωρών. Αυτό εξηγείται και από το γεγονός όπου μια εν κρίσει χώρα μειώνει τις εισαγωγές της από τις υπόλοιπες, μεταδίδοντας και σε αυτές παράλληλα την εν γένει κρίση της. Έπειτα και λόγω της ενιαίας αγοράς όπως προαναφέρθηκε επηρεάζονται όλες οι χώρες μιας και οι καθεμία εξαρτάται και επηρεάζεται από τις άλλες στις οποίες εξάγει προϊόντα ή υπηρεσίες ή έχει εν δυνάμει οφειλές και συμφέροντα. Αν και η κρίση δεν πλήττει όλες τις χώρες με τον ίδιο βαθμό λόγω της ξεχωριστής διαφορετικότητας της κάθε μίας στην οικονομική δομή τους, όλες επηρεάζονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από την γενικότερη οικονομική κατάσταση.

2.4 Η Κρίση στην Ευρωζώνη

Η νέα οικονομική κρίση, μετά την Αμερική συντάραξε και την Ευρωπαϊκή Ήπειρο όσο ποτέ άλλοτε, μεταλλάσσοντας ριζικά τις υφιστάμενες οικονομικές και κοινωνικές συμβάσεις που είχαν τις ρίζες τους στα πρώτα χρόνια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Στην περίπτωση της Ευρώπης η σημερινή κρίση χαρακτηρίζεται ως κρίση χρέους και μέχρι σήμερα την έχει οδηγήσει σε ένα νέο καθεστώς σκοταδισμού με συμφωνίες – συνθηκολογήσεις για σκληρά προγράμματα δημοσιονομικής κυρίως πολιτικής, θέτοντας πολλές φορές ακόμα και ζητήματα παραχώρησης εθνικής κυριαρχίας και αφαίρεσης κεκτημένων που καθιερώθηκαν έπειτα από πολλούς αγώνες ανά δεκαετίες.

Το ευρώ τέθηκε υπό αμφισβήτηση και παρουσιάστηκε σαν ένα νόμισμα χωρίς ρίζες και πολιτική αλλά μόνο με όραμα , επιδεικνύοντας μόλις λίγα χρόνια μετά την θεσμοθέτηση του την ευρωπαϊκή ανισότητα- ανισορροπία που υπήρχε μεταξύ των φτωχών χωρών του νότου και των πλούσιων του κέντρου και του βορρά υπογραμμίζοντας παράλληλα την τάση για κερδοσκοπία και την αλληγορία προς την σημερινή κατάσταση που επέδειξαν οι τελευταίοι.

Έτσι το σημερινό ευρωπαϊκό νόμισμα εξυπηρέτησε αυτές τις πλούσιες χώρες να πλουτίσουν και άλλο (κυρίως μέσω των πολιτικών όσον αφορά τις εξαγωγές) – προασπίζοντας τα συμφέροντά τους εις βάρος των χωρών – ανταγωνιστών , εκμεταλλευόμενοι όμως την ίδια ώρα και τις θεσμικές του αδυναμίες , οι οποίες οδήγησαν σε συσσώρευση του χρέους προς τις πιο οικονομικά- ανίσχυρες χώρες του νότου.

Επιπλέον η άποψη αυτών των κυρίαρχων κρατών είναι ότι για την κρίση στην Ευρωπαϊκή τουλάχιστον ήπειρο ευθύνονται τα περιφερειακά (κράτη) τα οποία όπως υποστηρίζεται διακατέχονταν από καθεστώτα υπερβολικών δημοσιονομικών παροχών τaráσσοντας έτσι τα σύμφωνα οικονομικής σταθερότητας.¹⁵

Θεωρώντας λοιπόν ως δεδομένο το γεγονός ότι η κρίση χρέους στην Ευρώπη είναι δημοσιονομικού χαρακτήρα , δημιουργήθηκε η πεποίθηση ότι αυτή θα λυνόταν με αναπροσαρμογές στον συγκεκριμένο τομέα εφαρμόζοντας κυρίως περικοπές αποσκοπώντας στον εξορθολογισμό των ισοζυγίων πληρωμών. Για την εργασία αυτή επιφορτίστηκε κυρίως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) το οποίο μέσω της αποστολής αντιπροσώπων στις χώρες που έχουν πληγεί περισσότερο προσπάθησε να τις "σώσει" μέσω ακραίων και τελείως αμφισβητήσιμων πρακτικών.

Οι αποκλίσεις μεταξύ των δύο διαφορετικών ταχυτήτων κατηγοριών χωρών (χώρες πυρήνα- περιφερειακές) γίνονται εμφανείς και από τα μεγέθη των κεφαλαιαγορών που τις διακατέχουν , στοιχεία των οποίων παρατίθενται στον κάτωθι πίνακα.

¹⁵ Elizabeth Gauthier (09/2011)

Πίνακας 4

Μέγεθος Κεφαλαιαγορών 1990-2009 ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες του πυρήνα , στις περιφερειακές χώρες και στην Ευρωζώνη, 1990-2009 (κατά μέσο όρο)

Έτη	Χώρες του Πυρήνα	Περιφερειακές Χώρες	Ευρωζώνη
1990-1994	1,61	0,79	n/a
1995-1999	2,04	1,14	1,76
2000-2004	2,51	1,96	2,27
2005-2009	2,82	3,22	2,63

Πηγή: ECB 2011

Ως χώρες του πυρήνα θεωρούμε την Γερμανία , την Γαλλία , τις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο , την Αυστρία ενώ ως περιφερειακές την Ελλάδα , την Ισπανία , την Πορτογαλία και την Ιρλανδία. Τις χώρες δηλαδή που έχουν ή πρόκειται να ενταχθούν στους μηχανισμούς στήριξης .¹⁶

2.5 Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund – IMF) είναι θεσμός του συστήματος του Μπρέτον Γουντς που χρησιμοποιήθηκε για την σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των οικονομικών σχέσεων . Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 κατόπιν συνομολόγησης 29 Χωρών που είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου. Είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος παρεμβαίνει με διαρθρωτικά οικονομικά και τεχνικά μέτρα προς βοήθεια σε όποια χώρα ζητήσει την συνδρομή του. Η έδρα του οργανισμού βρίσκεται στην Ουάσιγκτον στις ΗΠΑ.

¹⁶ Levy Economic Institute(2011)

Κριτήρια για ένταξη

Όταν μια χώρα θέλει να προσφύγει στην βοήθεια του ΔΝΤ πρέπει να καταβάλει αίτηση η οποία θα εξεταστεί από το εκτελεστικό συμβούλιο του παραπάνω οργανισμού, το οποίο θα εισηγηθεί ύστερα από μελέτη της οικονομικής κατάστασης της εκάστοτε χώρας, το αίτημα για βοήθεια. Οι εισηγήσεις αφορούν το μερίδιο που αναλογεί (quota) στο υποψήφιο μέλος, τον τρόπο πληρωμής της συνδρομής, και άλλους όρους και προϋποθέσεις για ένταξη. Μετά την έγκριση από το διοικητικό συμβούλιο η ενδιαφερόμενη χώρα πρέπει να ορίσει το κατάλληλο νομικό πλαίσιο ανάλογο με την νομοθεσία της ώστε να μπορέσει να επιτευχθεί και να υπογραφεί η συμφωνία.

Το μερίδιο ενός μέλους του ΔΝΤ καθορίζει τη συνδρομή που πρέπει να πληρώνει, το βάρος της ψήφου του, την πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις από το ΔΝΤ, και το μερίδιό του σε Special Drawing Rights. Ένα μέλος δεν μπορεί μονομερώς να αυξήσει το μερίδιό του - η οποιαδήποτε αύξηση πρέπει πρώτα να εγκριθεί από το Εκτελεστικό Συμβούλιο.

Για να ζητήσει μια χώρα να ενταχθεί στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πρέπει να πληροί κάποιες προϋποθέσεις όπως:

- ✓ Συνεχώς αυξανόμενο πληθωρισμό
- ✓ Ελλείμματα προϋπολογισμού
- ✓ Μηδενική ανάπτυξη παρά τις όποιες προσπάθειες
- ✓ Αυστηρό έλεγχο τιμών

- ✓ Χώρες με υπερτιμημένο ή υποτιμημένο νόμισμα που διατρέχουν τον κίνδυνο να αντιμετωπίσουν στο μέλλον σοβαρό πρόβλημα με το ισοζύγιο πληρωμών.

Όταν η βοήθεια συνίσταται από δάνεια, αυτά συνήθως δίνονται σε δόσεις, καθεμιά από τις οποίες παρέχεται υπό την προϋπόθεση ότι έχουν επιτευχθεί συγκεκριμένοι στόχοι.

Σκοπός του ΔΝΤ

Σκοπός του οργανισμού αυτού είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών με ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Για αυτόν τον λόγο λαμβάνονται μέτρα όπως:

1. Η ενιαία διαδικασία ομαλής προσαρμογής εκάστου κράτους μέλους στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.
2. Πάταξη του πληθωρισμού
3. Επιβολή περιοριστικών συναλλαγματικών, οικονομικών – κοινωνικών μέτρων.
4. Άρση όλων των παραπάνω μετά από διαπιστωμένη οικονομική ανάπτυξη της χώρας στην οποία έχουν επιβληθεί όλα τα παραπάνω.

Τελικός του στόχος είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και ο πολλαπλασιασμός θέσεων εργασίας σε ένα γενικότερο κλίμα ραγδαίας ανάπτυξης. Τα παραπάνω ώστε να επιτευχθούν θεωρείται ότι θα πρέπει να συνοδεύονται από φορολογικές και δημοσιονομικές προσαρμογές.

Μέτρα και Πολιτικές

Την δεκαετία του 1970-'80 το ΔΝΤ μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα ανέλαβαν την υλοποίηση προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής (Structural Adjustment Programs SAP) . Σκοπός αυτών ήταν η οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών και η σύνδεση των SAP με χρηματοδοτήσεις και δάνεια για διάφορα έργα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αν και ο κύριος στόχος ήταν η μείωση

του πληθωρισμού για να δημιουργηθεί ανάπτυξη οι κριτικές που δέχθηκε η πολιτική του ΔΝΤ ήταν δριμύτατη και δεν παρουσιάζει καμία διαφορά με σήμερα μιας και το πλαίσιο και οι όροι βοήθειας του περιορίζονταν με τον κανόνα της εφαρμογής μονεταριστικών και νεοφιλελεύθερων αρχών.

Οι πρακτικές οι οποίες ακολουθεί πιστά έως τώρα είναι οι παρακάτω:

- Μείωση δημοσίων δαπανών
- Νομισματικοί περιορισμοί
- Μείωση προϋπολογισμού για κοινωνικές δαπάνες
- Μείωση μισθών και αναθεώρηση εργατικού δικαίου γενικότερα
- Μείωση κόστους εργασίας
- Αύξηση Επιτοκίων
- Περιορισμός των πιστώσεων
- Αύξηση τιμολογίων για δημόσια παρεχόμενες υπηρεσίες (ΔΕΗ , ΟΤΕ , ΕΥΔΑΠ
- Αύξηση φορολογίας
- Κατάργηση των επιδοτήσεων ακόμα και σε βασικά προϊόντα διατροφής
- Φιλελευθεροποίηση του εμπορίου
- Ιδιωτικοποιήσεις^{17, 18}

¹⁷ Περικλής Κοροβέσης (2004)

¹⁸ Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος (2005)

Δριμύτατες Κριτικές επί της πολιτικής του ΔΝΤ

Οι παραπάνω πολιτικές του ΔΝΤ έχουν γνωρίσει ανά καιρούς αρκετές επικριτικές απόψεις μιας και με την μεθοδολογία του καταλύεται η έννοια του κοινωνικού κράτους. Σύμφωνα με αυτές τις απόψεις που πηγάζουν από πραγματικά και οριστικά γεγονότα η διαδικασία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων χρειάζεται κοινωνική πολιτική σε βάθος με δημιουργία δικτύων κοινωνικής ασφάλειας για την προστασία των φτωχών , όπως και

πολιτικές απασχόλησης με απώτερο σκοπό την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Με την πολιτική του συγκεκριμένου οργανισμού δημιουργούνται προβλήματα κοινωνικής φύσεως . Μερικά από τα οποία συνοψίζονται παρακάτω:

1. Το ΔΝΤ δεν συνδέει τα δάνεια με κοινωνικούς όρους.

Δεν υπάρχει αναδιανομή εισοδήματος. Οι φτωχοί γίνονται έρμαιο των νέων εξελίξεων βλέποντας τράπεζες και μεγαλοεπιχειρηματίες να καρπώνονται τα ποσά του δανεισμού. Οι πολιτικές μέριμνας για την απασχόληση είναι ανύπαρκτες .

2. Επιμένει στην επικέντρωση και στον έλεγχο και όχι στην προώθηση κοινωνικών προγραμμάτων βοήθειας

3. Απομόνωση των συνταξιούχων από την οικονομική ανάπτυξη αφού δεν συνδέει συντάξεις με τις αυτόματες τιμαριθμικές αναπροσαρμογές (ΑΤΑ).

4. Θέτει όρους όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση

Το Διεθνές νομισματικό ταμείο θεωρεί ότι ο συγκεκριμένη παροχή πρέπει να αντιμετωπίζεται με όρους δημοσιονομικού και αναδιανεμητικού κόστους. Η παραγνώριση αυτής της αρχής οδήγησε στην κρίση του κράτους πρόνοιας.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα ποσά που έχει δανείσει το ΔΝΤ ,σε χώρες που τελούν υπό το καθεστώς κρίσεως , όπως και η περίοδος αποπληρωμής τους.

Πίνακας 5
Δανειοδοτήσεις ΔΝΤ 2008-2011

Κράτη-Μέλη Ε.Ε	Χρονικό Πλαίσιο	ΔΝΤ (σε Δις Ευρώ)
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	Νοεμβ.2008- Οκτ.2010	9,1
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	Δεκ.2008- Δεκ.2011	1,1
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	Μάιος 2009- Ιουν.2011	12,6
ΕΛΛΑΔΑ	Μάιος 2010- Μαρ.2016	48,1 (20,1+19,8+8,2)
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Νοεμβ.2010- Δεκ.2013	22,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Μάιος 2011- Μάιος 2014	26
ΙΣΠΑΝΙΑ	-	Υπό Διαπραγμάτευση
ΚΥΠΡΟΣ	Ιαν.2013 - Δεκ.2015	Υπό Διαπραγμάτευση

Πηγή : IMF

Ο παραπάνω πίνακας μας δίνει αναλυτικά τα στοιχεία για το ποσό των δανείων που έχει παράσχει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στις αιτούντες χώρες ύστερα από τις υπογραφές ειδικών συνθηκών – μνημονίων.

Ελλάδα

Το ποσό που δόθηκε στην Ελλάδα μπορεί να εκληφθεί ως και το 11% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Στόχος του προγράμματος όσον αφορά την χώρα μας είναι η μείωση του συνολικού ελλείμματος από 8,1% του ΑΕΠ σε ποσοστό μικρότερο του 3% έως το 2014 έχοντας συνάμα μετά από πολλή καιρό πρωτογενή δημοσιονομικό πλεόνασμα που αποτελεί και τον κυριότερο σκοπό.

Πορτογαλία

Στην περίπτωση της Πορτογαλίας στόχος είναι η μείωση του ελλείμματος στο 3% του ΑΕΠ έως το 2013. Ο κύριος όγκος της προσαρμογής έγκειται στις τρέχουσες δημόσιες και κεφαλαιακές δαπάνες. Η συνολικά απαιτούμενη προσαρμογή εκτιμάται περίπου στο 10% του ΑΕΠ.

Ισπανία

Η προσπάθεια της Ισπανίας περιστρεφόταν γύρω από την βασική ανάγκη για μείωση του ελλείμματος από 9,2% σε 5,2%. Ο στόχος αυτός δεν κατέστη εφικτός για αυτό και είναι σε διαπραγματεύσεις με το ΔΝΤ και τα υπόλοιπα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την παροχή βοήθειας.

Ιρλανδία

Τα μέτρα σταθεροποίησης για την Ιρλανδία θεωρείται ότι καλύπτουν το 9% του ΑΕΠ της χώρας αποσκοπώντας και στην μείωση του ελλείμματος από 32% του ΑΕΠ σε ποσοστά μικρότερα του 3% έως το έτος 2015. Κάποια μέτρα , σε συμφωνία πάντα με τις στρατηγικές του ΔΝΤ για την επίτευξη των στόχων είναι :

- ✚ Περικοπές σε ορισμένες κεφαλαιακές δαπάνες
- ✚ Μειώσεις στις δημόσιες δαπάνες (περικοπές μισθών – συντάξεων)

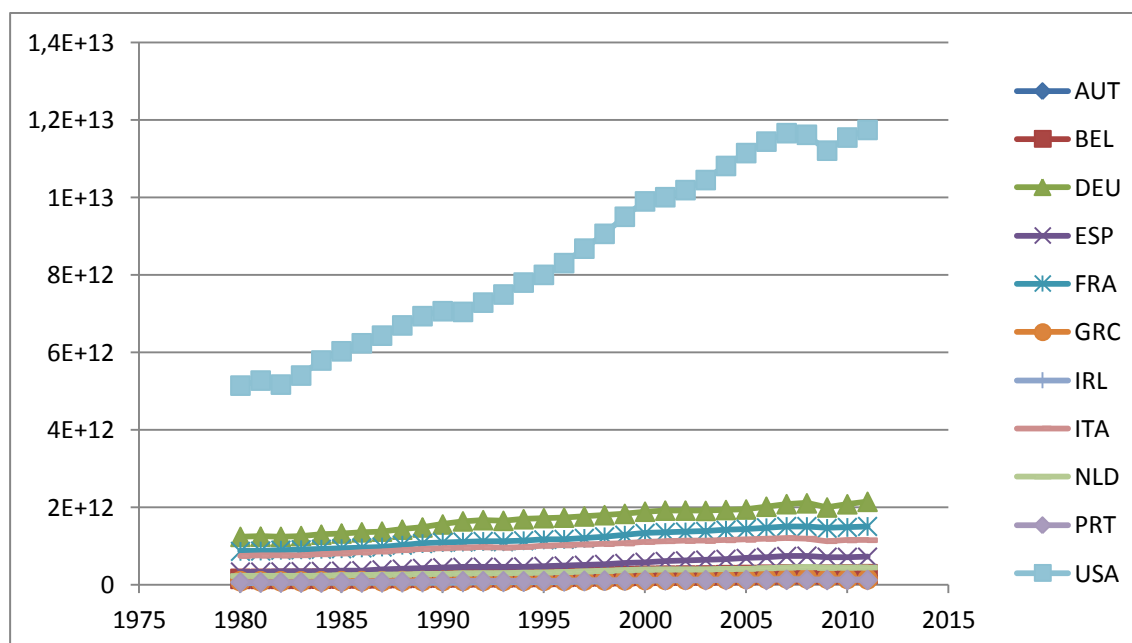
Στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθείται μια πολιτική γενικότερης λιτότητας στηριζόμενη στην άποψη ότι ο αποπληθωρισμός και οι χαμηλοί μισθοί θα οδηγήσουν στην ανταγωνιστικότητα, πάντα υπό την αιγίδα του εξωτερικού τομέα . Δυστυχώς όμως , η έως τώρα εξέλιξη των προγραμμάτων που έχουν ακολουθηθεί μας δείχνει ότι μιας και ο κύριος όγκος των συναλλαγών στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο είναι ενδοπεριφερειακός έχουμε την δημιουργία ενός φαύλου κύκλου μιας και η ανεργία αυξάνεται με δραματικούς ρυθμούς και η συνολική ζήτηση αντί να σταθεροποιείται μειώνεται ολοένα και περισσότερο.

2.6 Εμπειρικά Στοιχεία

Στα παρακάτω διαγράμματα παρατίθενται στοιχεία για την πορεία των οικονομιών διάφορων χωρών παγκοσμίως δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα σε συγκεκριμένους δείκτες και στην εξέλιξη αυτών τα τελευταία 5 χρόνια , μετά και το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 2

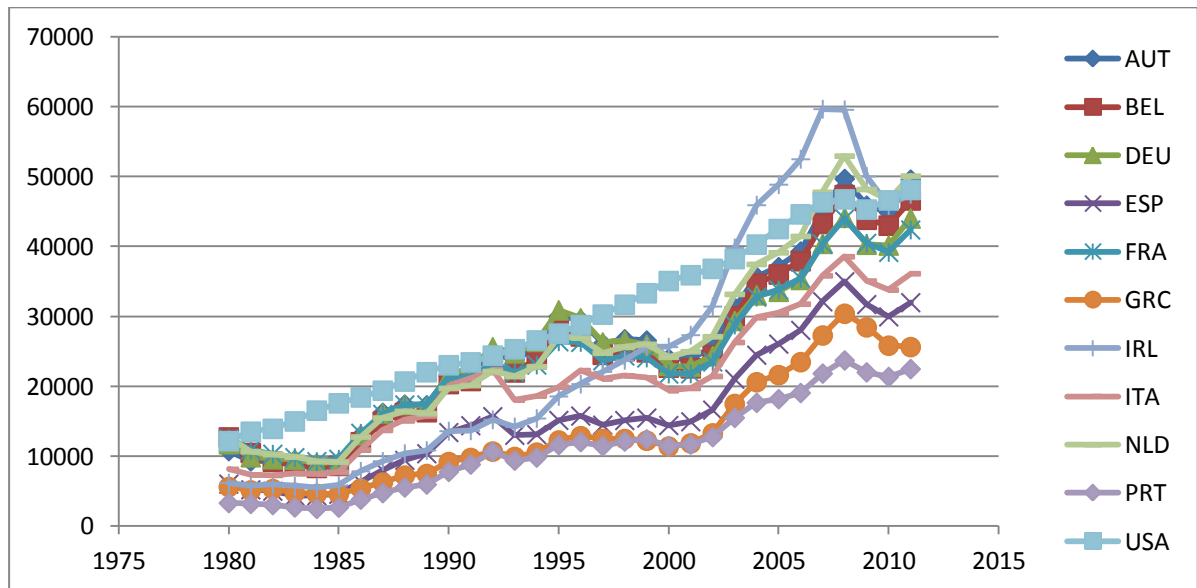
ΑΕΠ (σε τιμές \$ 2000)

Πηγή: WDI 2012

Παρατηρούμε ότι σε όλες τις χώρες έχουμε μια μικρή αύξηση του ΑΕΠ ανά χρόνο , εκτός από τις Η.Π.Α όπου είναι εμφανέστατο το μέγεθος της ανοδικής της πορείας όπως και η διαφορά της πορείας αυτής με την γενικότερη σταθερότητα που παρουσιάζουν οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Παρόλα αυτά υπάρχει μία γενικότερη πτώση των τιμών το 2010, έτος κατά το οποίο έχουμε και την παγίωση της παγκόσμιας κρίσης

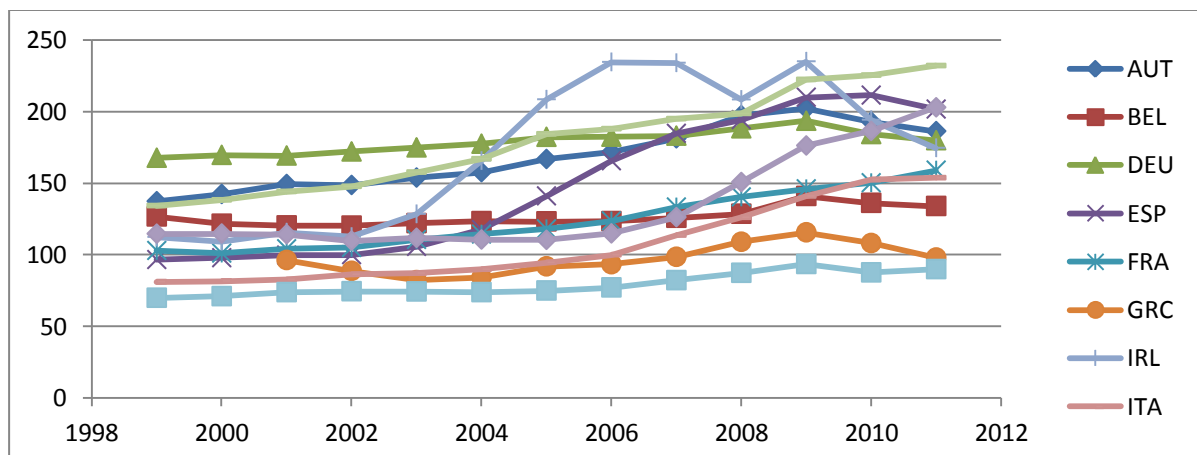
Διάγραμμα 3
Κ.Κ ΑΕΠ (σε τιμές \$)

Πηγή: WDOI 2012

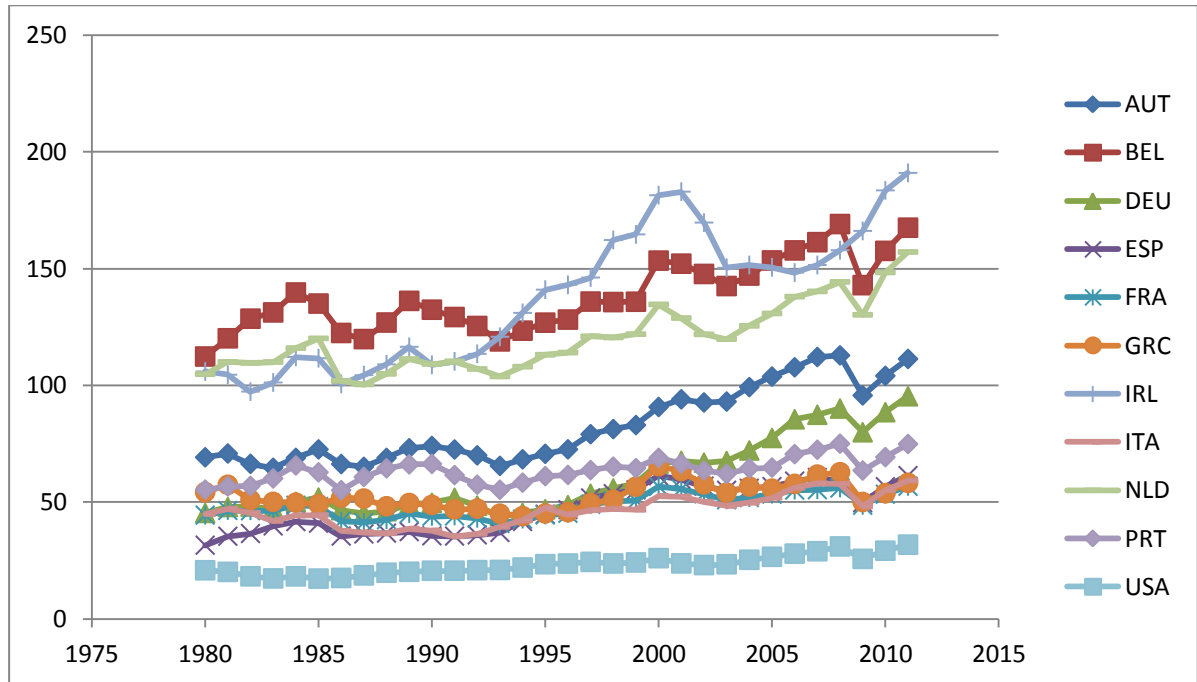
Η πτώση φαίνεται ξεκάθαρα στο κ.κ ΑΕΠ όπου από το 2007 και μετά όλες οι χώρες επιδεικνύουν σημαντική πτώση. Οι Η.Π.Α έχουν την πιο ομαλή πορεία και εδώ, ενώ η Ιρλανδία παρουσιάζει μεγάλη άνοδο που την ακολουθεί μια αρκετά απότομη πτώση. Στο 2010 σημειώνεται μια γενικότερη σταθερότητα ή ακόμα και μια μικρή ανοδική τάση.

Διάγραμμα 4
Ρευστότητα Χρήματος (M2) σαν % του ΑΕΠ

Πηγή : WDI 2012

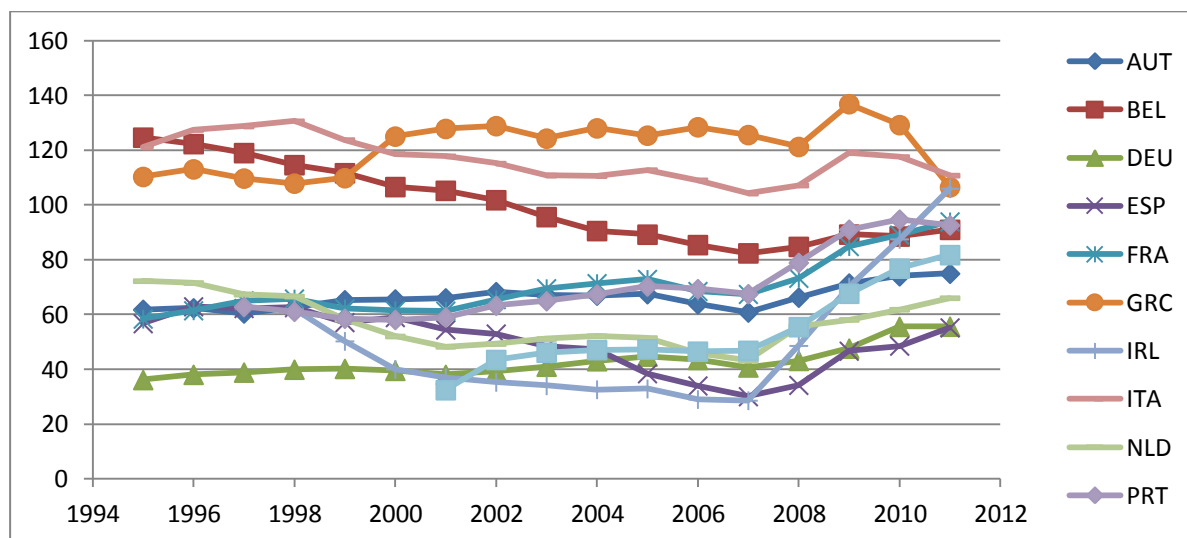
Διάγραμμα 5
Εμπόριο (% του ΑΕΠ)

Πηγή : WDI 2012

Τα παραπάνω δύο διαγράμματα επιδεικνύουν τους δείκτες τις ρευστότητας – καταθέσεων και της πορείας του εμπορίου. Όσον αφορά την ρευστότητα λοιπόν παρατηρείται μία γενικότερη ανοδική τάση την οποία διαδέχεται μία πτωτική πορεία από το 2009. Ισπανία και Πορτογαλία σε αυτή την περίπτωση παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις. Ο δείκτης του εμπορίου από την άλλη αν και έχει πληγεί, από το 2010 και μετά παρουσιάζει ανάπτυξη.

Διάγραμμα 6
Κεντρικό Χρέος, συνολικό (% του ΑΕΠ)

Πηγή : WDI 2012

Σχετικά με τον δείκτη του χρέους που παρουσιάζεται στο τελευταίο διάγραμμα παρατηρούμε μία κατάσταση γενικής σταθερότητας στις περισσότερες χώρες. Αν και υπάρχει άνοδος στους δείκτες των τιμών του χρέους από το 2007 η Ελλάδα δεν ακολουθεί την πορεία των περισσοτέρων χωρών.

Συμπερασματικά, όλοι οι μακροοικονομικοί δείκτες παρουσιάζουν χειρότερη εικόνα από το 2007 έως το 2009, ενώ στην συνέχεια η εικόνα τους βελτιώνεται από το 2010 και μετά. Οι Η.Π.Α έχουν την μικρότερη μεταβολή και την πιο σταθερή πορεία, γεγονός που αποδεικνύει πως η κρίση την επηρέασε λιγότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Η Ευρώπη δείχνει ετερογένεια μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Οι μεγάλες οικονομίες των χωρών του κέντρου δείχνουν να έχουν μικρότερες μεταβολές σε αντίθεση με την Ιρλανδία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία που παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες.

2.7 Οι Επιπτώσεις της κρίσης Παγκοσμίως

Συνοψίζοντας λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι ορισμένα από τα δεινά της παρούσας οικονομικής κρίσης είναι :

- ✚ Ένταση των ανισοτήτων μεταξύ των ανεπτυγμένων – οικονομικά δυνατών χωρών του κέντρου και των χωρών της περιφέρειας που βρίσκονται κάτω από των ζυγό οικονομικής εξάρτησης και μνημονίων.
- ✚ Αυξανόμενη τάση ανισοτήτων και στο εσωτερικό των χωρών όπου οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης είναι πιο έντονες μιας και μεγαλώνει το χάσμα μεταξύ των εύπορων τάξεων και των χαμηλόμισθων – ανέργων.
- ✚ Ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και στις πολιτικές ανάπτυξης.
- ✚ Απώλεια της ευημερίας λόγω της μείωσης – απουσίας εισοδήματος και του περιορισμού των πολιτικών κοινωνικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα..
- ✚ Έξαρση της φτώχειας και της κατάθλιψης.
- ✚ Αύξηση της εγκληματικότητας και των αυτοκτονιών λόγω των οικονομικών και κοινωνικών αδιεξόδων.

2.8 Συμπέρασμα

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε πως η κρίση οφείλεται κυρίως στις ανισορροπίες μεταξύ των χωρών της νομισματικής ένωσης κέντρου και περιφέρειας . Δυστυχώς αντί η ίδρυση του ευρώ να επιλύσει τις ήδη υπάρχουσες ανισότητες τις επιδείνωσε, κάνοντας την εξισορρόπηση των ισοζυγίων των διάφορων οικονομιών (πλεονασματικών και ελλειμματικών) να φαντάζει έργο δυσθεώρητο και μη πραγματοποιήσιμο, αν και αρκετές έρευνες και μελέτες έχουν αποδείξει ότι η δυνατότητα αυτή θα συνέβαλε στην :

1. Ανεξαρτητοποίηση της Ευρωζώνης από τα διάφορα πακέτα διάσωσης και τους οργανισμούς παροχής αυτών , μιας και η επιβίωσή της θα στηριζόταν στην εκ των έσω επίλυση των προβλημάτων της.
2. Αειφόρος εγχώρια ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο έπειτα από διακρατικές συμφωνίες για την κάλυψη των ελλειμμάτων και την αξιοποίηση των πλεονασμάτων.
3. Μεγέθυνση του σχεδιασμού και των πρακτικών δημοσιονομικής επέκτασης και αναδιάρθρωση των πολιτικών για την δημιουργία μέτρων και θεσμών κρατικής πρόνοιας και αλληλεγγύης.

Παρόλα αυτά δεν θα πρέπει βέβαια να παραμερίσουμε το γεγονός πως ο διανεμητικός ρόλος της οικονομικής μεγέθυνσης θα πρέπει να εξετάζεται σε αλληλεπίδραση με άλλους παράγοντες του κοινωνικού, του οικονομικού και του πολιτικού περιβάλλοντος μιας χώρας, όπως είναι το σύστημα και οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας , οι θεσμοί στην αγορά εργασίας , το μακροοικονομικό περιβάλλον και λοιπά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

3.1 Οι Ρίζες του Προβλήματος

Η προβληματική κατάσταση της Ελληνικής Οικονομίας, της οποίας τις απαρχές συναντάμε αρκετές δεκαετίες πίσω, στοιχειώνει και βασανίζει έναν ολόκληρο λαό μέχρι και σήμερα με τις επιπτώσεις της. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η Ελληνική Οικονομία ξεκινάει από το μηδέν. Αυτό το γεγονός αν και ακούγεται αρκετά δυστυχές είχε και θετικές εξελίξεις μιας και τότε δινόταν η δυνατότητα για μια κανονική χρηματοδότηση της οικονομίας χωρίς δημοσιονομικά ελλείμματα αλλά και η ευκαιρία για την αποπληρωμή προηγούμενων δανείων η οποία και διακανονίστηκε το έτος 1960. Συνολικά κατά την χρονική περίοδο 1974-2009 η Ελλάδα έχει πληρώσει πάνω από 640 δις ευρώ για κυλιόμενα δημόσια χρέη της τάξης των 300 δις ευρώ.

Το ελληνικό κράτος ανέκαθεν δανειζόταν και δανείζεται όχι για να επενδύσει στην ανάπτυξη, στην οικονομική ευμάρεια και στην αναδιάρθρωση, αλλά για να ξεπληρώσει παλαιότερα δάνεια που κατά κύριο λόγο είχαν συμφωνηθεί με επαχθείς όρους. Κύρια πηγή του μεγάλου όγκου δανείων και ακολούθως της σημερινής υπερχρέωσης είναι ο εκτενής δανεισμός την δεκαετία του 1960. Κατά την περίοδο αυτήν υπήρχαν μάλιστα αρκετές φωνές που υποστήριζαν τον σχεδιασμό στρατηγικής πολιτικής για τις διαγραφές των προπολεμικών χρεών μετά την απελευθέρωση από την ναζιστική κατοχή, θεωρώντας το ως ελάχιστο φόρο τιμής από τους συμμάχους προς την χώρα μας που υπέστη ανυπολόγιστες καταστροφές κατά την διάρκεια του πολέμου, οι οποίες εν τέλει όμως δεν εισακούστηκαν με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί συσσώρευση και διόγκωση των χρεών.

Το 1964 υπεγράφησαν για την ρύθμιση και επαναδιαπραγμάτευση των πολεμικών χρεών σύμφωνα αποπληρωμής τους, τα οποία θα αποπληρώνονταν μέχρι το 2009 (δάνεια ύψους 100 δις ευρώ με τις τωρινές αξίες). Έτσι λοιπόν δάνεια που είχαμε παραλάβει με επαχθείς όρους και όχι στο ακέραιο τους λόγω της κερδοσκοπικής εκμετάλλευσης σε βάρος της Ελλάδας από τις τότε ξένες ευρωπαϊκές δυνάμεις το 1881 θα αποπληρώνονταν σε τιμές διπλάσιες από τις συμφωνηθέντες

εκείνη την περίοδο. Επίσης παρά τις πτωχεύσεις του 1893 και του 1932 και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους που έπληξαν την Ελληνική επικράτεια δεν πραγματοποιήθηκε καμία διαγραφή ή μεταρρύθμιση του χρέους.

Στην περίοδο της χούντας συντηρήθηκε η ίδια πολιτική , με τα χρήματα του δημοσίου ταμείου να εξαντλούνται κατά καιρούς μιας και δίδονταν σαν παροχές με σκοπό την συντήρηση του δικτατορικού καθεστώτος σε ξένα κράτη , φορείς και βιομηχανίες με το πρόσχημα της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Επίσης ακολουθήθηκε μια πολιτική υπερχρέωσης, η οποία σύμφωνα με τους ιθύνοντες ήταν αναγκαία για την εξισορρόπηση του ελλειμματικού ισοζυγίου πληρωμών προβάλλοντας επιπροσθέτως την συνεχή ανάγκη της ξένης συνδρομής.

Το 1974 έχουμε την επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος . Μετά την πτώση των συνταγματαρχών και του ολοκληρωτισμού τα προστάγματα ήταν διαφορετικά και η δυνατότητα του κράτους να επιβάλλει την βούλησή του μέσω των θεσμών εξασθένησε. Τότε και τέθηκε το ζήτημα της αναγκαιότητας του δανεισμού έπειτα και από την αποδοχή των χρεών της χούντας. Εκείνη την περίοδο υπάρχει μεγάλη διόγκωση του δημοσίου χρέους μιας και τώρα οι μαύρες τρύπες στον κρατικό προϋπολογισμό καλύπτονταν από ανεξέλεγκτα δάνεια των δημοσίων επιχειρήσεων και των κρατικών τραπεζών και όχι από δάνεια που επιζητούσε η κρατική κυβέρνηση.¹⁹ Αρχίζει λοιπόν να παρατηρείται μια πρόομη μεγέθυνση του ελληνικού χρέους το οποίο στην συνέχεια θα πάρει την μορφή χιονοστιβάδας. Κάποιοι λόγοι που συνέβαλαν στο φαινόμενο αυτό στα αρχικά του στάδια θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι παρακάτω :

- ✚ Η ανάπτυξη των πελατειακών σχέσεων που εξυπηρετούσε τα κόμματα στον αγώνα για την ανάδειξη της εκάστοτε κυρίαρχης κυβερνητικής δύναμης με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση πολιτικών και κοινωνικών θεσμών

¹⁹ Σταύρος Λυγερός(2011)

✚ Η αύξηση του δημοσιονομικού κόστους λόγω του παραπάνω γεγονότος και της εκτεταμένης διεύρυνσης του δημοσίου τομέα , του οποίου οι ανάγκες υπερκαλύπτονταν ήδη σε μεγάλο βαθμό από το υπάρχον δυναμικό. Συνέπεια αυτού είναι η μεγέθυνση του δημοσίου χρέους και η εμφάνιση ελλειμμάτων.

Μετά τις εκλογές του 1981 η κυβέρνηση της χώρας αλλάζει. Σκοπός των κυβερνόντων σύμφωνα με το καταστατικό και τις προγραμματικές δηλώσεις ήταν το: άνοιγμα προς τις μεσαίες και φτωχότερες τάξεις μέσω πολιτικών κοινωνικών και δημοσίων παροχών , η λύτρωση από τα χρέη και τα δυσβάσταχτα οικονομικά μέτρα του παρελθόντος, η τιμωρία των υπευθύνων που οδήγησαν την χώρα σε τέλμα, η συσπείρωση της σοσιαλιστικής και όχι μόνο αριστεράς, η ανάπτυξη και η ισχυροποίηση της χώρας στο παγκόσμιο στερέωμα σύμφωνα με τα σοσιαλιστικά πιστεύω και διδαχές και λοιπά. Δυστυχώς όμως με τις πολιτικές που ακολούθησε κατάφερε να δώσει μια προσωρινή βραχυπρόθεσμη βελτίωση στην ποιότητα ζωής του ελληνικού λαού και στην αναδιάρθρωση της χώρας, βυθίζοντας τους μακροπρόθεσμα σε χρέη και λανθασμένες πολιτικές των οποίων οι συνέπειες θα αρχίσουν να φαίνονται μετά από περίπου δύο δεκαετίες. Δυστυχώς όμως ακολουθήθηκαν τις ίδιες πολιτικές δανεισμού και υπερχρέωσης του δημοσίου ταμείου.

Μια από τις πιο λάθος σειρά μέτρων που ακολουθήθηκε αφορούσε την καθιέρωση της συμμετοχής στον κρατικό προϋπολογισμό των «προβληματικών επιχειρήσεων» που είχαν ευνοηθεί με αρκετές δανειοδοτήσεις επί κυβερνήσεως Καραμανλή. Έτσι φορτώθηκαν στο κράτος τα τεράστια ιδιωτικά χρέη τους κρατώντας τες ανενεργές ή σε καθεστώς σκόπιμης υπολειτουργίας , πληρώνοντας τις υποχρεώσεις των υπαλλήλων τους μέσω του ΟΑΕ (Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων). Παράλληλα το κράτος προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες ενός προγράμματος επενδύσεων , βάζοντας την χώρα σε μια κατάσταση έντονου στασιμοπληθωρισμού όπου είναι δύσκολο να καλυφθούν οι συνεχώς αυξανόμενες κοινωνικές της δαπάνες. Εκείνη την περίοδο το μεγαλύτερο μέρος του χρέους παραμένει εσωτερικό.

Επιπροσθέτως , εξ' αιτίας αυτής της πολιτικής και των ανεξέλεγκτων χωρίς συγκεκριμένο σχεδιασμό παροχών (με λεφτά της Ευρώπης) έχουμε την καταστροφή του πρωτογενούς τομέα παραγωγής της Ελληνικής Οικονομίας και τον εκμαυλισμό του εργατικού δυναμικού. Παρατηρούνται έντονα φαινόμενα διαφθοράς μέσω της κατανομής των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων και όχι αξιόλογη χρήση των χρημάτων από τα διάφορα πακέτα των κοινοτικών πλαισίων στήριξης. Επίσης η έξαρση στις πελατειακές σχέσεις γιγαντώνεται ,ενώ οι λάθος κινήσεις που αποσκοπούσαν στην αναδιάρθρωση οδηγούν στην εκτίναξη των κοινωνικών ελλειμμάτων , συνέπεια της οποίας είναι η μονόπλευρη λιτότητα και η αύξηση του δημοσίου δανεισμού.²⁰

Πίνακας 7

Τιμές Αύξησης Αριθμού Δημ. Υπαλλήλων

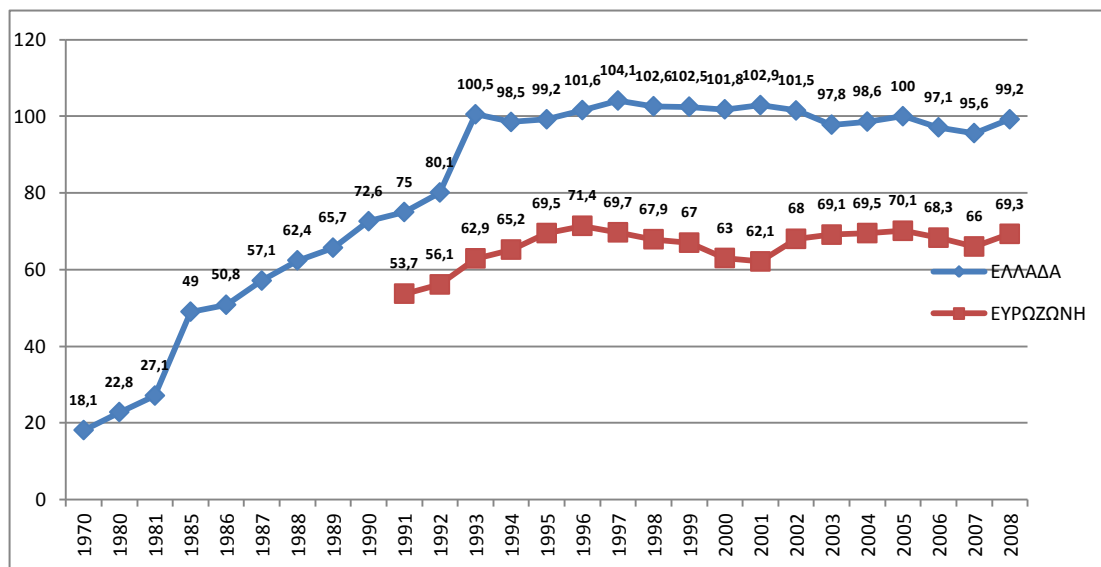
1950	250.000
1971	320.000
1981	500.000 (Πασοκ)
1986	600.000 (Πασοκ)

Το 1986 η Ελλάδα προσφεύγει στην ΕΟΚ, λόγω της εκτίναξης των εξωτερικών ελλειμμάτων με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να μην είναι δυνατόν να δανειστεί άλλο . Ύστερα από διαπραγματεύσεις το δάνειο που δίνεται είναι αντίστοιχο του ποσού των 1,75 δισεκατομμυρίων νομισματικών μονάδων καταβαλλόμενο σε δύο δόσεις μετά από έγκριση του ΔΝΤ. Ο ίδιος οργανισμός απαίτησε εκείνη την χρονιά σταθερή εισοδηματική πολιτική συνοδευόμενη από νομισματική και οικονομική πολιτική (περικοπές μισθών , δαπανών , ιδιωτικοποιήσεις , άνοιγμα αγορών και λοιπά). Ήδη το ΑΕΠ από 23% το 1981 είχε φθάσει στο 80% το 1989.

²⁰ Σταύρος Λυγερός(2011)

Διάγραμμα 2

Δημόσιο χρέος της Ελλάδας και της Ευρωζώνης ως Ποσοστό % του ΑΕΠ

Πηγή: European Economy

Κατά την δεκαετία του '90 ακολουθήθηκε μια επιτυχημένη πολιτική συγκράτησης και κόστους εξυπηρέτησης του χρέους από τις κυβερνήσεις που διαδέχθηκαν την εξουσία την περίοδο εκείνη. Τα μέτρα που οδήγησαν προς αυτή την κατεύθυνση ήταν :

1. Η αναδιαπραγμάτευση και η αναχρηματοδότηση του χρέους
2. Η κυκλοφορία μακροχρόνιων ομολόγων που έφεραν σημαντικά χαμηλότερα επιτόκια.²¹

Έτσι η Ελλάδα ευτύχησε να έχει για πρώτη φορά μετά από σχεδόν έναν αιώνα δημοσιονομικά πλεονάσματα κρατώντας από την άλλη το δημόσιο χρέος της για μεγάλο χρονικό διάστημα σταθερό (115,3% το 1998 με την είσοδο στην ευρωζώνη το 2008 και παρέμεινε στα ίδια περίπου ποσά έως το 2002). Μετά την ένταξη όμως όλες οι προσπάθειες που κατέβαλε η χώρα εξασθένησαν και άρχισαν σταδιακά να πέφτουν στο κενό μιας και δεν μπορούσε να ενταχθεί με γρήγορους ρυθμούς στις αλλαγές τις

²¹ Summer University of the New Economics (2011)

διεθνούς οικονομίας και στον υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας που πλέον διαμορφωνόταν. Οι Ελληνικές Κυβερνήσεις δεν ανταποκρίθηκαν σωστά σε αυτές τις προκλήσεις στηριζόμενες στο γεγονός ότι τα όποια ελλείμματα(κυρίως στον εμπορικό τομέα) χρηματοδοτούνταν εύκολα από τις διεθνείς αγορές με πρωτοφανή χαμηλά επιτόκια. Έτσι ενίσχυσαν και συνέβαλαν στην επιτάχυνση της διεύρυνσης του κρατικού τομέα με το κόστος των κοινωνικών δαπανών να είναι σε συνεχόμενη ανοδική πορεία (οι κοινωνικές δαπάνες, αποτελούσαν το 16,4% των δαπανών του Προϋπολογισμού κατά το 1991 και έφθασαν στο 31% κατά το 2006 και ξεπέρασαν το 36% κατά το 2011).

Η υπεύθυνα εγκληματική αμέλεια των αγορών να επισημάνουν τη δυσμενή κατάσταση της Ελλάδας, η ανοχή των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στις ελληνικές πρακτικές (παροχή αλλοιωμένων – ψευδών στοιχείων σε οργανισμούς χρηματοδότησης και στην Ευρωζώνη) αποσκοπώντας σε ίδια κέρδη , τα συσσωρευτικά λάθη του παρελθόντος που προαναφέρθηκαν, η οικονομική κρίση των ετών 2008-2009 και κυρίως, η συνεχόμενη παραγωγή δημοσιονομικών ελλειμμάτων, οδήγησαν στην αποκάλυψη της πραγματικότητας γύρω από το ελληνικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, στα τέλη του 2009. Έτσι λοιπόν φθάσαμε στο σήμερα και σε αυτήν εξαιρετικά δυσμενή οικονομική κατάσταση στην χώρα.²²

3.2 Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

Τα λάθη των τριών τελευταίων δεκαετιών από τις Ελληνικές Κυβερνήσεις όσον αφορά την κατασπατάληση των εισερχόμενων κεφαλαίων σε άκαρπες επενδύσεις και ασύδοτους- χωρίς πλάνο καταναλωτικούς σκοπούς (κυρίως λόγω της εύκολης πρόσβασης σε πιστώσεις) , οδήγησαν την χώρα στην οικονομική κρίση και στην παραλίγο χρεοκοπία .

²² INE-ΓΣΕΕ(2012)

Πίνακας 8
Τα Ποσά των Πακέτων Στήριξης

	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (1986-1989) σε χιλ ECU σε τιμές '86	Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1989- 1993) σε χιλ. ECU σε τιμες '89	Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994-1999) σε χιλ. ECU σε τιμες '93	Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000-2006) σε τιμές χιλ.Ευρώ σε τιμές 2000
Συνολικός Προϋπολογισμός	2.101.933	14.342.054	29.721.300	44.363.540
Εθνική Δημόσια Συμμετοχή	695.740	5.802.196	7.069.900	11.126.075
Κοινοτική Συμμετοχή	2.576.000	7.193.241	13.980.000	22.707.000
Ιδιωτική Συμμετοχή	210.193	1.346.617	8.671.400	10.730.465

**Πηγή : Αντιπροσωπεία Ευρωπαϊκής Πολιτικής
στην Ελλάδα – Μάιος 2011**

Όπως βλέπουμε και από τους πίνακες στην Ελλάδα δόθηκαν μέσω κοινωνικών χρηματοδοτήσεων χρήματα για έργα υποδομής και ανάπτυξης , κυρίως μέσω των τριών κοινοτικών πλαισίων στήριξης κατά την περίοδο 1986-2006. Τα χρήματα αυτά όμως αντί να διοχετευτούν προς τους σωστούς τομείς της αγοράς , χρησιμοποιήθηκαν είτε για ατομικά συμφέροντα, είτε για την ικανοποίηση πρόσκαιρων αναγκών είτε για την κάλυψη προηγούμενων ατέρμονων ελλειμμάτων.

Η οικονομική κρίση λοιπόν αν και καθυστέρησε , όπως και στην περίπτωση του 1929 , ήρθε στην χώρα μας το δεύτερο εξάμηνο του 2008 και μάλιστα μέσω της Γερμανίας η οποία και μία από τους τις κυρίως αποδέκτες χώρες Ελληνικών Προϊόντων σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο. Η καθοριστική περίοδος όμως που έθεσε την χώρα μας υπό την κυριαρχία της οικονομικής κρίσης συνέβη στα τέλη του 2009, όπου τα επίπεδα του δημοσιονομικού ελλείμματος είχαν ξεπεράσει τα αποδεκτά επίπεδα βιωσιμότητας. Εκείνη την χρονιά η Ελλάδα βρισκόταν ανάμεσα στις χώρες με το υψηλότερο δημόσιο έλλειμμα (13,6% ΑΕΠ) και δημόσια χρέη αντίστοιχα του 115,3% του ΑΕΠ. Στην προσπάθεια τους λοιπόν να ανατρέψουν το εις

βάρος της χώρας μας κλίμα οι δύο κυβερνήσεις του Γ. Παπανδρέου πρώτα και Αντώνη Σαμαρά στην συνέχεια , κατέφυγαν στο μηχανισμό βοήθειας και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Κύριος στόχος ήταν η μείωση του ελλείμματος της χώρας κάτω από το 3% και η αναδιάρθρωση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, με ότι δυσάρεστο απ' ότι βλέπουμε στην καθημερινότητά μας, αυτό συνεπάγεται.

Πίνακας 9

Βοήθεια Προς την Ελλάδα από την Ε.Ε και την Διεθνή Κοινότητα κατά τα Τελευταία Έτη

Διάφορες μορφές ενωσιακής και διεθνούς συνδρομής (πρπ. 380 δις ευρώ)	Ισοδυναμεί με στοιχεία 2011
Χρηματοδοτική Συνδρομή (Δάνεια) : 240 δις ευρώ	3% του ΑΕΠ της Ε.Ε
Συμμετοχή Ιδιωτικού Τομέα (διαγραφή χρεών) :100 δις ευρώ	177% του Ελληνικού ΑΕΠ
Χρηματοδότηση Ε.Ε για την Περίοδο 2007-2013(επιχορηγήσεις) : >40 δις. ευρώ (περιλαμβάνονται 20 δις ευρώ από τα διαρθρωτικά ταμεία και το ταμείο συνοχής της Ε.Ε και 20 δις ευρώ βάσει της κοινής γεωργικής πολιτικής)	33.600 ευρώ ανά κάτοικο του Ελληνικού Κράτους

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή
(Έκθεση για Ανάπτυξη στην Ελλάδα)
18-4-2012

3.3 Τα Αίτια...

Πολλοί λοιπόν θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι λόγοι που οδήγησαν την χώρα στην σημερινή της κατάσταση και τις Ελληνικές Κυβερνήσεις στη ξένη βοήθεια. Συνοπτικά μερικοί από αυτούς είναι οι παρακάτω :

- ✚ Το πελατειακό καθεστώς και τα συντεχνιακά φαινόμενα που εξουσίαζαν την χώρα μας εδώ και πολλές δεκαετίες
- ✚ Τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα τα οποία ταλανίζουν την Ελληνική οικονομία και διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια .
- ✚ Η συνεχής επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης και τα συνεχώς διογκωμένα ελλείμματα του Δημοσίου και του Ισοζυγίου τρέχουσων συναλλαγών
- ✚ Το ύψος του Δημοσίου χρέους το οποίο είναι ανεξέλεγκτο κάνοντας την Ελληνική οικονομία ευάλωτη και έρμαιο στους εξωτερικούς παράγοντες της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat τα ποσά του χρέους φθάνουν στα 298 δις που αποτελούν το 126,8% του ΑΕΠ.

Πίνακας 10
Εξέλιξη Ελληνικού Χρέους & Ελλειμμάτων

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Δις σε Ευρώ	122.3	141	151.9	159.2	168	183.2	195.4	224.2	239.4	262.3	298.7	328.6
Σε ποσοστό % του ΑΕΠ	94	103.4	103.7	101.7	97.4	98.6	100	106.1	105.4	110.7	127.1	142.8
Ανάπτυξη	3.4	4.5	4.2	3.4	5.9	4.4	2.3	5.2	4.3	1.0	-2.0	-4.5
Έλλειμμα	-	-3.7	-4.5	-4.8	-5.6	-7.5	-5.2	-5.7	-6.4	-9.8	-15.4	-10.5

Πηγή: Βικιπαίδεια

- ✚ Υπολειτουργία παραγωγικής βάσης η οποία τις τελευταίες δεκαετίες στηρίχθηκε κυρίως σε τομείς όπως ο τουρισμός , η ναυτιλία και η οικοδομή.

Αυτοί είναι και οι κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση

- ✚ Ανεπιθύμητες παρενέργειες εισαγωγής του κοινού νομίσματος . Εδώ θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση και τις υπερβολικές μισθολογικές απαιτήσεις μαζί με την απώλεια ανταγωνιστικότητας που αυτές συνεπάγονται.
- ✚ Επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ σύμφωνα με τον δείκτη οικονομικής δραστηριότητας

Πίνακας 11

Ρυθμός Ανάπτυξης Ελληνικής Οικονομίας

2003	5,60%
2004	4,90%
2006	4,50%
2007	4%
2008	2,90%

**Πηγή : European
Commission Statistical Annex**

- ✚ Απότομη άνοδος των επιτοκίων των Ελληνικών ομολόγων που ξεπέρασαν το 5,5%
- ✚ Οι τάσεις αυταρχικής συγκεντρωτικής εξουσίας από Γαλλία – Γερμανία για την εφαρμογή αδιέξοδων νεοφιλελεύθερων πολιτικών
- ✚ Διατήρηση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου

Πίνακας 12

Τιμές Ελλείμματος Εμπορικού Ισοζυγίου

2002	-22,70
2004	-25,44
2006	-35,29
2007	-41,5
2008	-44,4

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο
Οικονομικής Συγκυρίας. Τεύχος 119,91. Τράπεζα της Ελλάδος

- ✚ Ανεργία
- ✚ Αύξηση των τιμών και της ακρίβειας η οποία οδηγεί νοικοκυριά στην φτώχεια
- ✚ Διπλασιασμός των χρεών των νοικοκυριών ως ποσοστό του ΑΕΠ
- ✚ Άνιση φορολογική επιβάρυνση κυρίως προς τις φτωχότερες τάξεις

3.4 Η Προσφυγή στον Μηχανισμό Στήριξης

Σωρεία Προβλημάτων

Η πορεία της χώρας προς τον Μηχανισμό Στήριξης της Ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό ταμείο θα μπορούσε κανείς να πει ότι ήταν προ πολλού προδιαγεγραμμένη. Τα αυξημένα ελλείμματα και ο συνεχόμενος δανεισμός μετά από αρκετό καιρό ξεκίνησαν το τσουνάμι των εξελίξεων.

Η Ελλάδα κατάφερε την τελευταία δεκαετία να διογκώσει το ποσό των δανείων που την τροφοδοτούσαν από 23,8 δις ευρώ το 2000 που συνεπάγεται στο 17,4% του ΑΕΠ στο σχεδόν τετραπλάσιο ποσό της τάξεως του 84,2 δις και στο 35% του ΑΕΠ το 2009. Ένας δανεισμός περιττός θα μπορούσαμε να πούμε (τουλάχιστον

ως προς ένα μέρος του) , μιας και το συνολικό του μέγεθος δεν αξιοποιήθηκε ποτέ προς όφελος όλων αλλά προς εξυπηρέτηση των λίγων. Όπως παρατηρούμε και από τον παραπάνω πίνακα η συμμετοχή των κρατικών ελλειμμάτων στον δημόσιο δανεισμό είναι πολύ μικρή αν και αυτά με το πέρασμα των χρόνων γίνονται ολοένα πιο μεγάλα. Κατά το τελευταίο ποσό μάλιστα που λάβαμε μόλις το 3,1 % πήγε στην κάλυψη του δημοσιονομικού ελλείμματος ενώ το υπόλοιπο μέρος καταβλήθηκε για την αναχρηματοδότηση του δημοσίου χρέους. Κινήσεις δηλαδή που επιβεβαιώνουν τις απόψεις περί άρνησης ουσιαστικής απεξάρτησης από τις διεθνείς αγορές και τους δανειστές μας , με αποτέλεσμα την τωρινή κατάσταση.

Πίνακας 13

Εξυπηρέτηση του Δημοσίου Χρέους και Νέος Δανεισμός 2000-2009 (σε εκατ. Ευρώ)

	Πληρωμές Δανείων	Νέος Δανεισμός	Πιστωτικά Υπόλοιπα 31.12	Πρωτογενές Αποτέλεσμα
2000	23.773	29.875	143.608	1.601
2001	25.509	31.960	155.838	4.501
2002	33.340	35.897	166.117	3.773
2003	35.219	37.968	171.323	-431
2004	41.465	50.047	197.830	-3.397
2005	422.074	44.797	214.142	-1.543
2006	37.133	38.748	225.207	1.357
2007	60.920	61.656	239.801	-718
2008	67.467	69.661	262.308	-3.361
2009	84.184	85.230	298.524	-17.054
Σύνολο	451.084	485.835	-	-15.272

Πηγή :Στατιστικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος

Όσον αφορά μάλιστα τις "παχυλές" πληρωμές ως προς την πληθώρα των δημοσίων υπαλλήλων και των συνταξιούχων αυτό αντιστοιχεί για την συγκεκριμένη

χρονιά (2009) στα 25,5 δις ευρώ ή 10,6 % του συνολικού ΑΕΠ που μαζί με το σύνολο των εξόδων προς εξυπηρέτηση του δημοσίου δανεισμού δεν ξεπερνά το 31%.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι ένα μεγάλο αξιόλογο ποσό που θα μπορούσε να θέσει τις βάσεις αναδιάρθρωσης της οικονομίας και του κράτους και να επισπεύσει τους ρυθμούς ανάπτυξης έμενε στα αζήτητα ή μάλλον καλύτερα εξαφανιζόταν και γινόταν έρμαιο στα χέρια μιας ολιγαρχίας κερδοσκόπων εντός κράτους που με γνώμονα το ίδιο όφελος υποθήκευσαν την χώρα και τον λαό της.

Πίνακας 14

Η εξέλιξη των Βασικών Δημοσιονομικών μεγεθών (2006-2009)

		2006	2007	2008	2009
ΑΕΠ	(ΣΕ ΕΚΑΤ.ΕΥΡΩ)	211.314	227.134	236.936	235.035
ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ	(ΣΕ ΕΚΑΤ.ΕΥΡΩ)	-12.109	-14.465	-22.363	-36.150
	(ΠΟΣΟΣΤΟ % ΑΕΠ)	-5,7	-6,4	-9,4	-15,4
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	(ΠΟΣΟΣΤΟ % ΑΕΠ)	44,8	46,4	48,9	53,1
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ	(ΠΟΣΟΣΤΟ % ΑΕΠ)	39,3	39,8	39,6	37,8
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	(ΣΕ ΕΚΑΤ.ΕΥΡΩ)	224.204	238.581	261.396	298.032
	(ΠΟΣΟΣΤΟ % ΑΕΠ)	106,1	105	110,3	126,8

Πηγή : Ανακοίνωση Υπουργείου Οικονομικών

Η «Μόνη» Λύση το ΔΝΤ

Στις 4 Οκτωβρίου το 2009 έπειτα από εκλογές αλλάζει η κυβέρνηση στην χώρα. Σκοπός αυτή την φορά είναι να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα που θα εξασφαλίσουν αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις, περικοπές λειτουργικών εξόδων

και περιττών δαπανών . Κυρίαρχο όπλο για την πραγματοποίηση όλων αυτών ήταν η πάταξη της φοροδιαφυγής και η δημιουργία ενός υγιούς οικονομικού συστήματος.

Αν και το έλλειμμα αναμενόταν από τους κυβερνόντες στο 6% αυτό θα φθάσει το 15,4% έπειτα από την σχετική αναθεώρηση το 2010 με αποτέλεσμα να έχουμε και την πρώτη υποβάθμιση της χώρας από Α σε Α- από τον οίκο Fitch . Χωρίς να επηρεαστεί ιδιαίτερος από το παραπάνω γεγονός το Νοέμβριο 2010 λοιπόν , η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ σύμφωνα και με τον προϋπολογισμό που κατέθεσε στο κοινοβούλιο άρχισε να εφαρμόζει κάποιες από τις προαναγγεληθέντες υποσχέσεις του. Ήταν όμως ήδη αργά η Ελλάδα στην οποία είχαν γίνει επανειλημμένα αρκετές συστάσεις για ριζοσπαστικές αλλαγές και μέτρα λιτότητας είχε πια μπει στο στόχαστρο των διεθνών αγορών. Επακόλουθο αυτού είναι δεύτερη υποβάθμιση από τον ίδιο οίκο σε BBB+ στις 8 Δεκεμβρίου , η υποβάθμιση από τον οίκο Standard and Poor's στις 16 Δεκέμβρη- μη βλέποντας περιοριστικά μέτρα αλλά ανοίγματα από την μεριά της Ελληνικής Οικονομίας και τέλος η υποβάθμιση από τον οίκο Moody's στις 23 Δεκεμβρίου. Η καθοδική αυτή πορεία στην φήμη της Ελληνικής Οικονομίας συνοδεύεται και από μία πρωτοφανή άνοδο των spreads , τα οποία τον Απρίλιο φθάνουν στις πρωτοφανείς τιμές των 1000 μονάδων.²³

Κατά την διάρκεια του οικονομικού φόρουμ στο Νταβός της Ελβετίας τον Ιανουάριο του 2010 ο Έλληνας Πρωθυπουργός δέχτηκε πιέσεις για οικονομικά μέτρα που αφορούσαν τον δημοσιονομικό τομέα ώστε να επαναποκτηθεί η εμπιστοσύνη των ξένων αγορών. Στις 9 Φεβρουαρίου λοιπόν ανακοινώθηκαν τα πρώτα επώδυνα αντιλαϊκά μέτρα με κυρίαρχο στόχο την μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος . Μερικά από τα οποία ήταν :

- Περικοπές των επιδομάτων κατά 10%
- Μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του δημοσίου
- Το πάγωμα των μισθών και συντάξεων
- Περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών
- Αναστολή των προσλήψεων για το τρέχον έτος

²³ Σταύρος Λυγερός(2011)

Όλα αυτά βέβαια θα ήταν άκαρπα αν οι τιμές των επιτοκίων δανεισμού της Ελλάδας παρέμεναν στα έως τότε υψηλά επίπεδά τους, για αυτό Πρωθυπουργός παράλληλα ζήτησε από την Ευρωζώνη την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού στήριξης ο οποίος να είναι υπεύθυνος στην περίπτωση που αυτά τα επιτόκια δεν πέσουν προς τα κάτω αλλά συνεχίσουν να αυξάνονται. Η χώρα ξεκινά να λειτουργεί σύμφωνα με τους κυβερνώντες υπό ένα καθεστώς δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Κάτω από τις επίμονες συστάσεις-πιέσεις των κυρίαρχων δυνάμεων της Ευρωζώνης (Γαλλία – Γερμανία) που εξυπηρετούσαν μαζί με τα συμφέροντα των αγορών και τις ανάγκες των κερδοσκόπων, και με την απειλή της χρεοκοπίας σύμφωνα με πολλούς να είναι ορατή όσο ποτέ η κυβέρνηση αποφάσισε να εφαρμόσει και ένα δεύτερο μεγαλύτερο πακέτο μέτρων λιτότητας.

Τα κύρια σημεία του πακέτου αυτού που άλλαζε άρδην τις εργασιακές συμβάσεις και την καθημερινή μας οικονομική ζωή όπως την ξέρουμε περιλαμβάνει:

- ✚ Περικοπές έως 30% στον 13^ο και 14^ο μισθό
- ✚ Περικοπές στο επίδομα αδείας
- ✚ Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα από 63% σε 65% και του αλκοόλ κατά 20%
- ✚ Αύξηση του ειδικού τέλους καυσίμων
- ✚ Επιβολή έκτακτης εισφοράς της τάξεως του 1% για εισοδήματα που ξεπερνούν τις 100.000 ευρώ
- ✚ Περικοπές 500.000.000 ευρώ περίπου από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
- ✚ Κατάργηση απαλλαγής του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο ηλεκτρικό ρεύμα
- ✚ Περικοπές 200.000.000 από προγράμματα επενδύσεων στην παιδεία
- ✚ Περικοπή επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων κατά 12% αντί αρχικής εξαγγελίας για 10%.

- ✚ Αύξηση ΦΠΑ για τον πολύ χαμηλό συντελεστή από το 4,5 στο 5% για το χαμηλό από το 9 στο 10%, και για τον υψηλό από το 19 στο 21%.
- ✚ Νέο Πάγωμα Μισθών και συντάξεων.

Παρόλα αυτά τα μέτρα όμως, που μόνο βάσανα έφεραν στον Ελληνικό λαό οι συνέταιροι μας δεν ήταν ευχαριστημένοι. Θέλοντας λοιπόν να απομυζήσουν ότι περισσότερο μπορούσαν προσπαθώντας να εξασφαλίσουν τις επενδύσεις και την κυριαρχία τους ώθησαν την χώρα μας στο μηχανισμό στήριξης και στο ΔΝΤ παρεμβαίνοντας στα οικονομικά και όχι μόνο του κράτους. Αυτό συνέβη στις 23 Απρίλη 2010.

3.5 Το Μνημόνιο

3.5.1 Πρώτο Μνημόνιο

Το μνημόνιο υπεγράφη τον Μάιο του 2010 και προέβλεπε την δανειακή συμφωνία των 110 δις ευρώ για την χώρα μας. Τεράστιο το ποσό αυτό ήταν το μεγαλύτερο δάνειο που είχε λάβει ποτέ χώρα στα νεότερα χρόνια. Εντεταλμένοι τοποτηρητές για την εφαρμογή των μέτρων του μνημονίου είναι μια τριμελής επιτροπή με απεσταλμένους από το ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Μερικές από τα μέτρα που προέβλεπε το πρώτο αυτό μνημόνιο για την χώρα μας ήταν:

- Αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 Ευρώ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000 Ευρώ και πλήρης κατάργησή των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές
- Αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.

- Αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% (από 1η Ιουλίου 2010) και από 11% σε 13% (από 1η Ιανουαρίου 2011) και αντίστοιχα του χαμηλού στο 6,5% (από 1η Ιανουαρίου 2011).
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων²⁴

3.5.2 Το Μεσοπρόθεσμο

Το μεσοπρόθεσμο πακέτο μέτρων αποτέλεσε προοίμιο για την υπογραφή του μνημονίου 2. Ένα χρόνο μετρά την προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ η κατάσταση στην Ελλάδα μόνο καλύτερη δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Η ύφεση μεγάλωνε, η ανεργία το ίδιο και η κατάσταση φαινόταν μη αναστρέψιμη. Οι απεργίες διαδεχόταν η μία την άλλη, ο κόσμος αγανακτούσε και όλα έδειχναν έτοιμα να τιναχτούν στον αέρα. Καθημερινές συγκεντρώσεις ομιλίες και πορείες έδειχναν ότι το καθεστώς της ανέχειας και της εξαθλίωσης είχε φθάσει στα όριά του. Επίσης το 2010 έκλεισε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα στο 10,5%. Πως αντιμετώπισε η κυβέρνηση την κατάσταση αυτή; Μα φυσικά με την ψήφιση νέων μέτρων τα οποία θα κάλυπταν λάθη εφαρμογής και αναποτελεσματικότητας του πρώτου μνημονίου. Το Μεσοπρόθεσμο ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 2011 εν μέσω λαϊκού ξεσηκωμού στην Αθήνα και πρωτόγνωρης αστυνομικής καταστολής και καθιέρωσε τις βάσεις για την νέα προσφυγή εξωτερικού δανεισμού:

- Αλλαγή φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση σε όλους όσους δηλώνουν εισόδημα πάνω από 8.000 Ευρώ
- Έκτατη εισφορά για όλους όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000 Ευρώ
- Αύξηση της κλίμακας του ΦΠΑ.
- Επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας

²⁴ Μνημόνιο Συνεννόησης στις συγκεκριμένες προϋποθέσεις οικονομικής πολιτικής (2010)

- Επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες
- Επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας ύψους 2%
- Αύξηση ποσοστού παρακράτησης συντάξεων άνω των 1450 ευρώ, από 4% έως 10% που ίσχυε μέχρι τότε, σε 6% έως 14%.
- Θεσπίζεται μέτρο εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς που καταργούνται.
- η διάρκεια των συμβάσεων ορισμένου χρόνου πηγαίνει από τα 2 στα 3 χρόνια

3.5.3 Το Δεύτερο Μνημόνιο

Κάτω από τις πιέσεις των δανειστών μας για έξοδο από το ευρωπαϊκό νόμισμα ως απειλή για την μη εφαρμογή των μέτρων και την απόκλιση της χώρας μας από αυτά, αλλά και υπό τον τρόμο του οικονομικού αδιεξόδου μιας και τα έτοιμα χρήματα τελείωσαν η νέα υπηρεσιακή κυβέρνηση ψηφίζει υπέρ του νέου μνημονίου με την νοοτροπία ψήφισης παραμονής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ορισμένα από τα μέτρα αυτά είναι :

- Αποκρατικοποιήσεις και αξιοποίηση δημόσιας περιουσίας
- Αυξήσεις 25% στα τιμολόγια του ΟΑΣΑ, του ΟΣΕ και της ΤΡΑΙΝΟΣΕ
- Εξάλειψη φορολογικών απαλλαγών και προνομίων, μείωση φορολογικών συντελεστών
- Αναθεώρηση αντικειμενικών αξιών
- Κλείσιμο 200 εφοριών
- Μία πρόσληψη ανά 5 αποχωρήσεις
- Μείωση των θέσεων στο δημόσιο κατά 150 χιλιάδες ανάμεσα στο τέλος του 2010 και το τέλος του 2015.
- 15.000 χιλιάδες άτομα πλεονάζοντος προσωπικού μετατίθενται σε καθεστώς εργασιακής εφεδρείας εντός του 2012
- Ενοποίηση όλων των υφιστάμενων ταμείων, μείωση του συνολικού λειτουργικού και Μισθολογικού κόστους,(τουλάχιστον κατά 30%) στο νέο ενιαίο ταμείο

- Μείωση στις ονομαστικές επικουρικές συντάξεις με σκοπό την εξάλειψη των ελλειμμάτων
- Μείωση ενός δισεκατομμυρίου ευρώ στις εξωνοσοκομειακές φαρμακευτικές δαπάνες το 2012
- Προώθηση της χρήσης γενόσημων φαρμάκων.
- Οι ελάχιστοι μισθοί που ορίζονται από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας (ΕΓΣΣΕ) θα μειωθούν 22%
- Για τους νέους (ηλικίας κάτω των 25), οι μισθοί που ορίζονται από την ΕΓΣΣΕ θα μειωθούν κατά 32%
- Αναστέλλονται οι διατάξεις του νόμου και των συλλογικών συμβάσεων που προβλέπουν αυτόματες αυξήσεις μισθών, περιλαμβανομένων εκείνων περί ωριμάνσεων.
- Καταργούνται οι όροι περί μονιμότητας (συμβάσεις ορισμένου χρόνου που ορίζεται ότι λήγουν σε κάποιο όριο ηλικίας ή στη συνταξιοδότηση) που περιλαμβάνονται σε νόμο ή σε συμβάσεις εργασίας.
- Κατάργηση περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων (ιδιώτες ιατροί και οδοντίατροι, κέντρα φυσιοθεραπείας, Λογιστές και φοροτεχνικοί, Μεσίτες ακινήτων, κλπ)
- Ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ και της ΔΕΠΑ , ΔΕΣΦΑ
- Εξωτερική αξιολόγηση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης²⁵
- Επιβολή προθεσμιών για τις δικαστικές διαδικασίες, ιδίως για τις διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων και τις υποθέσεις αναγκαστικής είσπραξης χρεών και αφερεγγυότητας.³¹

³¹ Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (2012)

3.5.4 Μνημόνιο Νούμερο 3

Το τρίτο μνημόνιο θα ψηφιστεί στην χώρα μας το Νοέμβριο του 2012 υπό νέα ηγεσία στο τιμόνι διακυβέρνησης της χώρας. Το τρίτο μνημόνιο αποτελεί το επιστέγασμα της κατάργησης εργατικών δικαιωμάτων και της εποχής της πενίας και της ανοχής που διανύουμε και προβλέπει την εκπόνηση πρόσθετων μέτρων ύψους € 12 δις, τα οποία θα εφαρμοστούν την περίοδο 2012 – 2014 :

- Την μείωση στα ειδικά μισθολόγια
 - 2% για μισθούς κάτω των 1.000 ευρώ
 - 10% για μισθούς που κυμαίνονται από 1.000 έως 1.500 ευρώ
 - 20% για το τμήμα μισθών μεταξύ 1.500 και 2.000 ευρώ
 - 30% για μισθούς από 2.500 έως 4.000 ευρώ και
 - 35% για μισθούς μεγαλύτερους των 4.000 ευρώ.
- Κατάργηση των δώρων Χριστουγέννων Πάσχα στον Δημόσιο Τομέα
- Εργασιακή εφεδρεία για το 1% των δημοσίων υπαλλήλων
- Περικοπές στην παιδεία
- Θέσπιση νομοθεσίας για την ένταξη όλων των ΔΕΚΟ στο ενιαίο μισθολόγιο. Θα ισχύσει από 1-1-2013. Κατάργηση επιδομάτων και παροχών
- Μείωση προσλήψεων
- Κατάργηση της διάταξης που παρέχει πλήρη σύνταξη σε δημοσίους υπαλλήλους με 20 έτη υπηρεσίας σε περίπτωση απόλυσης
- Αύξηση του χρόνου εργασίας κατά δύο έτη
- Μείωση του εφάπαξ
- Κατάργηση φοροαπαλλαγών²⁶

²⁶ Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016– Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν.4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016

3.6 Ο Κοινωνικός Αντίκτυπος

Οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην χώρα μας δεν έχει μεγάλες διαφορές με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που λειτουργούν και προσπαθούν να ξεπεράσουν τις οικονομικές δυσκολίες υπό τον έλεγχο του Μηχανισμού Στήριξης της Ευρωζώνης.

Η Ελλάδα σύμφωνα με ότι έχει αναφερθεί και σε προηγούμενα κεφάλαια πληρώνει τα λάθη του παρελθόντος που οδήγησαν σε τεράστια πλέον ποσά εξωτερικού χρέους(από 42,7 % του ΑΕΠ το 2000 σε 82,5% το 2009) αλλά και την έλλειψη εμπιστοσύνη των εταίρων τις για τις πολιτικές που ανά δεκαετίες οι αρμόδιες κυβερνήσεις έχουν ακολουθήσει. Η Ελληνική Οικονομία βρισκόταν και ακόμα βρίσκεται παρά τα μνημόνια και τα σκληρά μέτρα σε τραγική κατάσταση με την ελπίδα της αλλαγής να εξανεμίζεται χρόνο με τον χρόνο.

Ο Ελληνικός λαός βλέπει τους αγώνες και τους κόπους μιας ζωής να χάνονται ενώ είναι αναγκασμένος να κάνει και άλλες θυσίες υποβαθμίζοντας και άλλο το βιοτικό του επίπεδο . Αγανάκτηση , θυμός , δυσπιστία στο πολίτευμα και στους κυβερνώντες είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των ημερών μας. Ο δρόμος προς την φτώχεια έχει ανοίξει και τα μέτρα των πολιτικών μας για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό είναι οι απολύσεις , οι περικοπές και οι συρρικνώσεις των εισοδημάτων. Η οικονομική κρίση και τα αποτελέσματά της οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό όλο και περισσότερων ομάδων πράγμα που αποτελεί πηγή για διάφορες ψυχικές διαταραχές. Η ανεργία σχετίζεται επίσης με αύξηση της ημερήσιας κατανάλωσης αλκοόλ, αύξηση στις αυτοκτονίες, στην ενδοοικογενειακή βία, αλλά και μείωση των θανάτων από τροχαία κατά 1,4%. Ειδικότερα η φτώχεια συνοδεύεται από την εμφάνιση ασθενειών καθώς τα άτομα αναγκάζονται να διαβιώνουν σε υποβαθμισμένο περιβάλλον, να τρέφονται ανεπαρκώς και να εργάζονται σε επικίνδυνα και ανθυγιεινά περιβάλλοντα.

Περίληπτικά κάποιες από τις επιπτώσεις της κρίσης στη καθημερινότητά μας είναι:

- ✚ Η απώλεια ευημερίας λόγω της μείωσης ή απουσίας του εισοδήματος
- ✚ Η έξαρση της φτώχειας με ότι αυτό συνεπάγεται
- ✚ Η αυξανόμενη τάση ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών
- ✚ Η ανισοτιμία και η αναξιοκρατία

- ✚ Η ανάπτυξη εθνικιστικών ρευμάτων- κομμάτων
- ✚ Η ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας
- ✚ Η ανασφάλεια και ο αγώνας για την επιβίωση²⁷

3.7 Η Ανεργία στην Ευρώπη

Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία της νεότερης οικονομικής κρίσης είναι η ανεργία. Λόγω των αυξημένων μέτρων περικοπών και περιορισμού των δημοσίων δαπανών και της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ευρώπη των 27 παρατηρείται ως επακόλουθο η συνεχόμενη διόγκωση του κλάδου της ανεργίας. Το φαινόμενο αυτό γίνεται μάλιστα πιο εμφανές στις χώρες των μνημονιακών συμβάσεων όπου η κρίση έχει φθάσει στο απόγειο της.

Τέσσερα χρόνια τώρα μετά την απαρχή της κρίσης, το στυγερό πρόσωπο του φαινομένου αυτού που έχει λυγίσει τις οικονομίες τόσων χωρών, έχει άμεσο αντίκτυπο κυρίως στους νέους απαξιώνοντας δίκαια αιτήματα και διεκδικήσεις ετών για μια αξιοπρεπή απασχόληση. Σύμφωνα με τελευταίες εκθέσεις καταγράφηκαν 25,741 εκατομμύρια άνεργοι στην Ε.Ε εκ των οποίων το 11,6% ανήκει στα έθνη της νομισματικής ένωσης και μεταφράζεται σε 18,49 εκατομ. (3,1 εκατομ. εξ'αυτών είναι κάτω της ηλικίας των 27 ετών). Πιο δυσοίωνα μάλιστα προβλέπεται το μέλλον (κρίνοντας ταυτόχρονα πολιτικές του παρελθόντος) το ότι οι άνεργοι μετά ίδρυση της νομισματικής ένωσης μέχρι τις μέρες μας έχουν αυξηθεί κατά 17 εκατομ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 6 το ετήσιο ποσοστό ανεργίας στην ευρωζώνη βρισκόταν κατά μέσο όρο πάνω από το 8% για την περίοδο 2001–07, και αυξήθηκε στο 10% μετά από την Παγκόσμια Κρίση. Στις περιφερειακές χώρες, η ανεργία στον απόηχο της κρίσης ήταν σχεδόν διπλάσια από τα επίπεδα στα οποία βρισκόταν πριν από την κρίση και εμφανώς υψηλότερη από τις χώρες του κέντρου.

²⁷ Μάνος Ματσαγγάνης(2011)

Η μόνη χώρα της Ε.Ε όπου οι άνεργοι μειώνονται σε αντιδιαστολή με την συνεχόμενη αύξηση των υπολοίπων κρατών-μελών είναι η Γερμανία , καθώς η μείωση του ποσοστού τους εμφανίζεται από το πρώτο τρίμηνο του 2010 και συνεχίζεται μέχρι και το τελευταίο τρίμηνο του 2012. Αντιθέτως τους μεγαλύτερους ρυθμούς μεταβολής των ανέργων παρουσιάζουν χώρες όπως η Εσθονία , η Ιρλανδία , η Ελλάδα , η Ισπανία (21,2 % παρά την εφαρμογή σε ευρύτατο βαθμό ελαστικών μορφών απασχόλησης), η Κύπρος , η Δανία και η Λεττονία.

Πίνακας 15

Ευρωζώνη : Ποσοστά Ανεργίας 2001-2012

	2001	2002-2007	2008-2009	2010	2011	2012
Ευρωχώρα	8,1	8,6	8,6	10,1	10	9,9
Βέλγιο	6,6	8,1	7,5	8,3	7,4	7,2
Γερμανία	7,6	9,6	7,7	7,1	6,1	5,9
Γαλλία	8,3	9	8,7	9,8	9,6	9,3
Κάτω Χώρες	2,5	4,3	3,4	4,5	4,4	4,8
Αυστρία	3,6	4,6	4,3	4,4	4,2	4,3
Ιρλανδία	3,9	4,5	9,1	13,7	14,5	14,3
Ελλάδα	10,7	9,6	8,6	12,6	15,7	15,9
Ισπανία	10,3	9,8	14,7	20,1	21	21,1
Πορτογαλία	4,6	7,7	9,6	12	12,7	13,5
Ιταλία	9,1	7,6	7,3	8,4	8,1	8,2
Χώρες του Πυρήνα	5,7	7,1	6,3	6,8	6,3	6,3
Περιφερειακές Χώρες	7,7	7,9	9,8	13,4	14,4	14,6
Διαφοροποίηση ποσοστων ανεργίας	2	0,7	3,5	6,5	8,1	8,3

Πηγές: Eurostat 2011; Ernst and Young 2011

Ανεργία σε χώρες της Ευρωζώνης

Στις παρακάτω γραμμές γίνεται μια περαιτέρω ανάλυση για τα μεγέθη της ανεργίας σε ορισμένες χώρες της νομισματικής ένωσης και ορισμένα μέτρα και πολιτικές που την επιδεινώνουν , αποσκοπώντας στους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Πορτογαλία

Σύμφωνα με την εθνική στατιστική υπηρεσία της χώρας τα επίπεδα της ανεργίας στην Πορτογαλία έφθαναν τους τελευταίους μήνες του 2012 στο 15% , ποσοστό μεταφραζόμενο σε περίπου 827.000 άνεργους. Το ποσοστό αυτό όμως αυξανόταν συνεχώς και οι προβλέψεις έδειχναν ότι θα ξεπεράσει μέσα στο 2013 το 17% τονίζοντας ότι θα υπάρχει μεγάλη αύξηση και στα αντίστοιχα ποσοστά των νέων από 30% σε 39%. Γεγονός το οποίο και συνέβη. Σύμφωνα με την ίδια υπηρεσία της αυτό πλέον έχει φθάσει στο 16,9% με τον αριθμό των ανέργων στη βιομηχανία, την μεταποίηση, τις κατασκευές και την ενέργεια να αυξάνεται στο 13% το δ' τρίμηνο, ενώ στις υπηρεσίες η αύξηση έφτασε το 2%. Αποσκοπώντας λοιπόν στην σταθεροποίηση της ανεργίας αλλά και την μείωση του ελλείμματος στο 4,5% του ΑΕΠ για το τρέχον έτος, η κυβερνητική συμμαχία υπό την ηγεσία του Γκασπάρ έχει υιοθετήσει ένα αυστηρό πακέτο δημοσιονομικής λιτότητας που προβλέπει αύξηση φόρων και μείωση δαπανών ύψους 5,3 δισεκ.ευρώ. Όσον αφορά τον τομέα της εργασίας έχουν παρθεί μέτρα μείωσης αργιών και ημερών άδειας όπως και μέτρα χαλάρωσης του ωραρίου εργασίας και των κριτηρίων απολύσεων αποσκοπώντας στην ανάπτυξη μέσω της μείωσης του κόστους εργασίας και της τόνωσης έτσι της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Γαλλία

Όπως δημοσίευσε το γαλλικό Υπουργείο Εργασίας η ανεργία στην χώρα παραμένει σε αρκετά υψηλά επίπεδα ακολουθώντας σταθερά ανοδική τροχιά εδώ και

19 μήνες. Οι άνεργοι υπολογίζονται στα 3 εκατομ. (10,3%) , αριθμός πρωτοφανής για τα δεδομένα της χώρας ο οποίος υπολογίζεται ότι θα μεγαλώσει και άλλο. Σύμφωνα με αξιωματούχους της χώρας κύριο αίτιο είναι η χαμηλή ανάπτυξη η οποία δεν επιτρέπει το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας αλλά πολλές φορές καταργεί τις ήδη υπάρχουσες.

Ιρλανδία

Η ανεργία στην Ιρλανδία καταγράφεται στο 14,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας , δηλαδή στα περί 449.000 άτομα , ποσοστό δηλαδή πιο υψηλό από το 14,3% που προέβλεπε η κυβέρνηση. Αν και η χώρα κατάφερε να ανταπεξέλθει στους δημοσιονομικούς της στόχους το 2011 η επιδιωκόμενη ανάπτυξη δεν ήρθε ποτέ. Η κυβέρνηση του πρωθυπουργού Έντα Κένι προσπαθώντας να αυξήσει τους ρυθμούς της ανάπτυξης έχει προγραμματίσει νέο σχέδιο λιτότητας για περικοπές δαπανών ύψους 12,4 εκατ. χωρίς όμως να υπάρχει καμία εγγύηση για την επιτυχία του, λόγω της ρευστής οικονομικής κατάστασης που επικρατεί γενικότερα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat, η Ιρλανδία αναμένεται να βιώσει ανάπτυξη έως 0,5% μέσα στο 2013.

Ισπανία

Σύμφωνα με τις στατιστικές έρευνες τον Ιανουάριο του 2013 η ανεργία στην Ισπανία έφθασε στο 26%. Αυτό σημαίνει με βάση το Υπουργείο Εργασίας της χώρας ότι οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 132.055 και έφθασαν στα 4,98 εκατομ. τον Δεκέμβριο του 2012. Αυτή η αύξηση δημιουργεί εύλογες εντυπώσεις για την τέταρτη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρωζώνης και καταδεικνύει την γενικότερη κατάσταση της χώρας μιας και μόλις το 2007 οι άνεργοί της δεν ξεπερνούσαν τους 1.800.000. Το μερίδιο το οποίο αντιστοιχεί στην νεολαία από τον συνολικό αριθμό των ανέργων αγγίζει την εξωπραγματική τιμή του 53% , ενώ κατά την χρονική περίοδο 1^{ης} Ιανουαρίου – 1^η Μαρτίου το 95% όσων έχασαν την εργασία τους είναι κάτω των 35

ετών. Ποσά δηλαδή που καταρρακώνουν το μέλλον της χώρας δείχνοντας την οικονομική δίνη στην οποία βρίσκονται οι νέοι. Ένα ακόμα δραματικό στοιχείο που επιδεικνύει την άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας και της έλλειψης μορφών αλληλεγγύης και βοήθειας προς τον κλάδο των ανέργων είναι η έρευνα του Υπουργείου Εργασίας που ανακοίνωσε πως 1 εκατομ. Περίπου άνεργοι δεν παίρνουν ούτε κάποιο επίδομα ανεργίας ,αλλά ούτε και ένα στοιχειώδες βοήθημα κοινωνικής πρόνοιας. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως και στην Ισπανία όπως και στις υπόλοιπες χώρες όπου επικρατεί άκρατη έξαρση της οικονομικής κρίσης έχουμε παράλυση και περιορισμό του κοινωνικού κράτους.

Ιταλία

Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία Istat η ανεργία στην χώρα τον Ιούλιο του 2012 είχε σκαρφαλώσει στο 10,7% . Ο αριθμός των ατόμων χωρίς εργασία υποχώρησε κατά 0,1% τον Ιούλιο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και διαμορφώθηκε στους 2,76 εκατομ. Ο δείκτης της ανεργίας για τις ηλικίες 15-24 σημείωσε άνοδο στο 35,3% τον Ιούλιο από το 33,9% τον Ιούνιο. Στο β' τρίμηνο του 2012, η ιταλική ανεργία σημείωσε άνοδο στο 10,5%, από το 7,8% στην αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, και διαμορφώθηκε στο υψηλότερο επίπεδο από το β' τρίμηνο του 1999, σύμφωνα με τα εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία, δήλωσε η Istat.

3.8 Ελλάδα και Ανεργία

Το πιο άσχημο αποτέλεσμα της κρίσης με άμεσες και τραγικές συνέπειες στον πληθυσμό της χώρας μας είναι η ανεργία. Χιλιάδες είναι οι συμπολίτες μας που έχασαν τις θέσεις εργασίας τους ή είδαν τις επιχειρήσεις τους και τα όνειρα μιας ζωής να γκρεμίζονται . Ουρές τεράστιες πλέον οι άνεργοι , περιμένουν καρτερικά στις κοινωνικές υπηρεσίες σε αναζήτηση νέας εργασίας ή προσπαθώντας να λάβουν ένα πενιχρό πλέον επίδομα ώστε να μπορούν να καλύψουν τις άμεσες και βιοποριστικές

τους ανάγκες. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ) το ποσοστό της ανεργίας το Νοέμβριο του 2012 χτύπησε κόκκινο φθάνοντας στο 27% και ξεπερνώντας κατά πολύ το 20,8% του αντίστοιχου μήνα το 2011 και το 13,9% του 2010. Σε καθαρούς αριθμούς μιλάμε δηλαδή για 337.000 άνεργους περισσότερους (από το 2010).

Αυτό σημαίνει ότι ενώ το σύνολο των απασχολούμενων μειώθηκε στα 3.642.102 άτομα, το σύνολο των ανέργων εκτοξεύτηκε σε 1.350.181 άτομα, με τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό να φτάνει τα 3.339.982 άτομα. Σε απόλυτους αριθμούς, δηλαδή, οι απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 30.144 τον Νοέμβριο του 2012 σε σύγκριση με τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς και κατά 265.584 άτομα σε σύγκριση με τον Νοέμβριο του 2011.

Πίνακας 16

Ποσοστό Ανεργίας (Ιανουάριος 2010- Δεκέμβριος 2011)

	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
2010	11.3	12.1	11.6	11.9	12.0	11.6	12.0	12.2	12.6	13.5	13.9	14.8
2011	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
	15.1	15.9	16.2	15.8	16.6	16.0	16.5	18.4	17.5	18.2	20.9	21.0

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

Αντίστοιχα, πάλι σε απόλυτους αριθμούς, οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σύγκριση με τον Οκτώβριο του 2012 κατά 20.255 άτομα, ενώ σε σχέση με τον Νοέμβριο του 2011 κατά 323.808 άτομα. Πιο πληγμένοι από όλους είναι οι νέοι με 6 στους δέκα

από αυτούς να είναι χωρίς απασχόληση με ποσοστά που φθάνουν για τις ηλικίες των 15-24 ετών στο 56,4% και σε αυτές των 25-34 στο 34,3% από 25,6% που είχε διαμορφωθεί στα τέλη του 2011. Με το 64% των συνολικά εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ να αντιστοιχεί σε άτομα ηλικίας 30-54 χρονών . Επίσης σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία , οι μακροχρόνια άνεργοι έχουν αυξηθεί κατά 14,88 % σε σχέση με το ξεπερασμένο πια ποσοστό του Ιανουαρίου του 2012.

Πίνακας 17

Η απασχόληση στην Ευρώπη ανά φύλο και ηλικία

	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011				ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012			
	Συνολικά	Άντρες	Γυναίκες	Κάτω των 25 ετών	Συνολικά	Άντρες	Γυναίκες	Κάτω των 25 ετών
Γαλλία	9,9	9,8	10,1	23,1	10,6	10,6	10,6	27
Ιταλία	9,5	8,7	10,5	31,7	11,2	10,6	12,1	36,6
Λιθουανία	13,7	15,7	11,7	30,3	12,3	14,5	10,2	23,6
Ρουμανία	7,5	7,8	7	24,8	6,5	6,9	6	23
Δανία	7,7	7,9	7,7	14,1	8	8,3	7,7	14,7
Μ.Βρετανία	8,4	8,8	7,6	22,1	7,8	8,2	7,3	20,5
Κύπρος	9,7	10,5	8,8	26,3	14,7	15,5	13,9	28,5
Ελλάδα	19,7	18,3	25,2	51,4	26,8	24,1	30,4	57,6
Ισπανία	23,2	22,7	23,7	49,5	26,1	25,5	26,7	55,6
Ευρώπη 27	10	10	10,1	22,2	10,7	10,7	10,7	23,4

Πηγή : Eurostat

Όπως προκύπτει από τα κοινοτικά στοιχεία, η μέση ανεργία στην ευρωπαϊκή ήπειρο κυμάνθηκε τον Δεκέμβριο του 2012 στο 10,7 % σημειώνοντας μικρή αύξηση σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2011 (10,0%). Αναφορικά με τις επιμέρους επιδόσεις της Ελλάδας, το Δεκέμβριο του 2012 το ποσοστό ανεργίας στους άνδρες ήταν 24,1%, στις γυναίκες 30,4% και στους νέους κάτω των 25 ετών 57,6%. Και στις τρεις κατηγορίες ανέργων η Ελλάδα είχε τις χειρότερες επιδόσεις στην Ε.Ε. Ο μέσος όρος ανεργίας στην Ευρωζώνη στους άνδρες ήταν τον Ιανουάριο 11,8%, στις γυναίκες 12,1% και στους νέους κάτω των 25 ετών στο 24,2%.

Οι αναγγελίες προσλήψεων ανήλθαν σε 53.515, αυξημένες κατά 8,12% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα (49.494) και αυξημένες κατά 22,02% σε σχέση με

τον Ιανουάριο του 2012 (43.856). Οι απολύσεις (καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου) έφθασαν τις 27.469 (αυξημένες κατά 21,00% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και μειωμένες κατά -3,84% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2012), οι λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου τις 20.832 (μειωμένες κατά -28,29% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και μειωμένες κατά -3,12% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2012) και οι οικειοθελείς αποχωρήσεις τις 22.721 (αυξημένες κατά 20,91% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και αυξημένες κατά 11,78% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2012).

Το σύνολο των καταγγελιών συμβάσεων αορίστου χρόνου και των λήξεων συμβάσεων ορισμένου χρόνου ανέρχεται σε 48.301, το 43,13% του οποίου οφείλεται σε αποχωρήσεις από την αγορά εργασίας λόγω λήξεων συμβάσεων ορισμένου χρόνου. Το μέγεθος αυτό είναι μειωμένο κατά -6,67% από τον προηγούμενο μήνα Δεκέμβριο (51.751) και μειωμένο κατά -3,53% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2012 (50.068). Από τις παραπάνω ροές της μισθωτής απασχόλησης προκύπτει μείωση της μισθωτής απασχόλησης κατά -17.507 θέσεις εργασίας, έναντι -21.049 τον Δεκέμβριο και -26.538 τον Ιανουάριο του 2012.

Η Ελλάδα καταλαμβάνει σήμερα με το 27 % (ποσοστό ανεργίας) την 13^η θέση Παγκοσμίως σε σύνολο 184 χωρών και βρίσκεται κάτω από χώρες όπως : το Τζιμπουτί, το Κονγκό, η Ναμίμπια, το Κόσσοβο, η Βοσνία, τα Σκόπια , η Σουαζιλάνδη . Σύμφωνα με προβλέψεις του ΚΕΠΕ (Κέντρο Προγραμματισμού & Οικονομικών Ερευνών) το 2013 τα όρια της ανεργίας αναμένεται να φθάσουν πάνω από το 30 % που συνεπάγεται σε 2.500.000 άνεργους και άνω.²⁸

Με τέτοιες τιμές στα ποσοστά της ανεργίας και με τον δείκτη της ύφεσης να αναμένεται να ξεπεράσει το 6,5% συνειδητοποιούμε πλέον ότι η ανεργία είναι ένα πάγιο χαρακτηριστικό της οικονομίας το οποίο επισύρει μια σειρά από δυσμενή αποτελέσματα στις προτεραιότητες και τις πρακτικές των πολιτικών απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής, όσον αφορά την προώθηση της απασχόλησης, την αντιμετώπιση των ανέργων, τις προοπτικές επανένταξής τους και την κοινωνική τους προστασία.

²⁸ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ , ετήσια έκθεση 2012

Είναι επίσης γεγονός πως υπεύθυνες για όλη αυτή την κατάσταση είναι οι Ελληνικές Κυβερνήσεις των τελευταίων ετών που με τα αντιλαϊκά μέτρα που ψήφισαν και εφάρμοσαν κατήργησαν θεμελιώδη δικαιώματα στον εργασιακό χώρο. Αυτό το κατάφεραν μέσω μαζικών απολύσεων , κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και θεσμοθέτηση νέων κανόνων όσον αφορά τις απολύσεις. Όλα αυτά έγιναν με γνώμονα την ανασυγκρότηση του κεφαλαίου με στόχο την ανάπτυξη αλλά δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν έχει επίσημα καταγραφεί ακόμα.

Οι εργοδότες από την άλλη άδραξαν αμέσως την ευκαιρία και μέσω του ΣΕΒ και όχι μόνο ζητούσαν ολοένα και πιο σκληρά μέτρα με πρόσχημα την ανάπτυξη , ενώ κύριος στόχος ήταν το κυνήγι του κέρδους. Έτσι λοιπόν απέλυσαν κόσμο και μείωσαν τις αποδοχές εργαζομένων , με τα χρήματα όμως αυτά να πηγαίνουν κατευθείαν στις τσέπες τους και σε λογαριασμούς τραπεζών του εξωτερικού. Όλα λοιπόν για το παραπάνω κέρδος το οποίο λόγω των συγκυριών είναι αυξανόμενο και συνεχές αλλά μόνο για λίγους.

Έως τώρα το κράτος δεν έχει πάρει τα αναμενόμενα μέσω των σκληρών μέτρων στον εργασιακό τομέα μιας και όπως δείχνουν οι μελέτες δεν εξασφαλίζει έσοδα. Αντιθέτως παρατηρείται μείωση λόγω της έλλειψης εργασίας και της μείωσης των αποδοχών σε συνδυασμό με την αυξημένη φορολογία . Με την αδήλωτη απασχόληση να κυριαρχεί τα ασφαλιστικά ταμεία παραμένον άδεια , η πλήρης απασχόληση έχει χαθεί και η γενικότερη κατανάλωση έχει πέσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα βυθίζοντας την χώρα σε μακροχρόνια ύφεση. Έχουμε δηλαδή την καταστροφή του παραδοσιακού μοντέλου παραγωγής με την αντίστοιχη δημιουργία ενός νέου υπολειπόμενου .

3.8 Συμπεράσματα

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προαναφέρθηκαν συμπεραίνει κανείς πως η κρίση του 1929 έχει ελάχιστα κοινά σημεία με την σημερινή. Οι διαφορές δεν βρίσκονται μόνο στους λόγους ξεσπάσματός τους αλλά και στους τρόπους που εξαπλώθηκαν από την μία χώρα-οικονομία στην άλλη. Η πολιτική που ακολουθήθηκε από την κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου ήταν να εγκαταλείψει τον κανόνα χρυσού - το σύστημα που καθόριζε τότε τις ισοτιμίες- και να υποτιμήσει τη δραχμή. Προέβη σε στάση πληρωμών των χρεών της χώρας και οδηγήθηκε σε ένα σύστημα σχεδόν πλήρους προστατευτισμού- έλεγχος εισαγωγών, μεγάλοι δασμοί, στροφή σε αγροτικές παραγωγές που απαιτούνταν για την εγχώρια κατανάλωση, ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας. Δημιουργήθηκε έτσι μια ανάπτυξη αυτόνομη. Δυστυχώς όμως όσο ενθαρρυντικό και αν ακούγεται όλο αυτό, οδήγησε σε αύξηση των ανισοτήτων με την κλίμακα μεταξύ φτωχών και πλουσιότερων τάξεων να αυξάνεται συνεχώς. Κάποιοι ευνοήθηκαν αρκετά βλέποντας τα μέτρα να δημιουργούνται προς όφελός τους (π. χ αγρότες, βιομήχανοι, έμποροι) και κάποιοι άλλοι είδαν τα συμφέροντα τους να θίγονται όντας οι μεγάλοι χαμένοι. Επίσης σε αντίθεση με την απότομη μείωση του χρηματικού αποθέματος στην κρίση του '29 , αυτό στην σημερινή επιταχύνθηκε και διαφοροποιήθηκε. Σύμφωνα με την αιτιολόγηση του Friedman το ονομαστικό εισόδημα και οι τιμές των μετοχών κατά την περίοδο του μεγάλου κραχ βίωσαν μια αρκετά πιο ήπια μείωση και επανήλθαν αρκετά γρήγορα, γεγονός που υποστηρίζει την άποψη πως οι απότομες κρίσεις ακολουθούνται από απότομες ανακάμψεις. Αυτό είναι και το προσδοκώμενο αποτέλεσμα των διάφορων οικονομικών στρατηγικών και πολιτικών που ακολουθούν οι πληγέντες χώρες.

Άλλο ένα κοινό των δύο κρίσεων είναι και η άνοδος των εθνικιστικών-φασιστικών καθεστώτων τα οποία βρίσκοντας πρόσφορο έδαφος στην απόγνωση και την οργή προς εξουσία και τις πολιτικές της , εγκαθίδρυε την κυριαρχία της εξασφαλίζοντας μια μακρά περίοδο στασιμότητας και οπισθοδρόμησης των οποίων ο αντίκτυπος είναι ορατός ακόμα και στις μέρες μας. Ας μην ξεχνάμε την δικτατορία του Μεταξά στις 4 Αυγούστου του 1936 μετά την σωρεία βάνουσων μέτρων των κυβερνήσεων Βενιζέλου και Γούναρη, την χούντα των συνταγματαρχών μετά τα

Ιουλιανά και την σημερινή άνοδο και ένταξη ακροδεξιάς οργάνωσης στο ελληνικό κοινοβούλιο.

Όσον αφορά τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν τότε και τώρα και οι δύο διακατέχονται από σωρεία λαθών και από την ανάγκη εξάρτησης των ξένων κρατών. Πιο συγκεκριμένα στις μέρες μας οι κυβερνήσεις ακολούθησαν την τακτική των σκληρών μέτρων έπειτα από τις εισηγήσεις των ξένων εταίρων μας καταστρέφοντας κυριολεκτικά τις υποδομές της χώρας μας καθιστώντας την βορά σε κερδοσκόπους και στις επιθυμίες των κυρίαρχων κρατών της Βόρειας Ευρώπης. Μέχρι και θέμα εθνικής κυριαρχίας έχει τεθεί ουκ ολίγες φορές.

Βρισκόμαστε λοιπόν σε μια πάρα πολύ επικίνδυνη κατάσταση- σε έναν κυκεώνα μιας και η κατάσταση που διανύουμε δεν είναι μια απλή κρίση, αλλά κρίση χρέους. Είναι δηλαδή αυτό το είδος το οποίο θέτει με τον πιο άμεσο και επιτακτικό τρόπο την ανάγκη για επιβίωση, όχι μόνο της δικής μας ύπαρξης, αλλά όλου του οικονομικού συστήματος . Αν αναλογιστούμε ότι άμεση συνέπεια της κρίσης χρέους είναι η ολοκληρωτική χρεοκοπία του συνολικού τρόπου παραγωγής και η κατάρρευση της οικονομίας και της κοινωνικής συνοχής , αντιλαμβανόμαστε ότι χρειάζονται ριζοσπαστικά μέτρα καταπολέμησης και διάλυσης του σαθρού μας πολιτικού συστήματος.

Προσωπική μου άποψη είναι ότι πρέπει να ξεπεράσουμε τις προκαταλήψεις για προτάσεις τις οποίες τις θεωρούμε πανάκεια για την κατάσταση μας μιας και το μέλλον δεν δείχνει να αλλάζει αλλά αντιθέτως προμηνύεται σκοτεινό. Η αντίληψη των συνεχόμενων θυσιών (κυρίως από τα μεσαία και χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα) πρέπει να πάψει. Η οικονομική κατάσταση της χώρας πρέπει να αλλάξει και να πάψει να θυμίζει ένα βαρέλι δίχως πάτο που στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στην βοήθεια των εταίρων μας. Ίσως η έξοδος ή αλλαγή των όρων θεσμοθέτησης του ευρωπαϊκού νομίσματος αποτελέσει μια κάποια λύση όχι μόνο για το Ελληνικό κράτος αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη η οποία βλέποντας το αδιέξοδο αντιμετωπίζει το δίλημμα αλλαγής του ή διάσπασης του σε τρεις ζώνες(μάρκου, στερλίνας και μιας ενδεχόμενης μεσογειακής συμμαχίας αποτελούμενη από φτωχές χώρες του νότου).

Η αντίδραση του όλων των πολιτών κρίνεται αναγκαία όπως και ο μη συμβιβασμός τους πλέον με τα μέτρα του μνημονίου τα οποία θίγουν τα συμφέροντα και τα θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματά τους.. Η ανασυγκρότηση ιδεών μας και η επικαιροποίησή τους, η αλληλεγγύη και η σύμπνοια έχουν ιστορικά αποδεχτεί σωτήριες. Λύσεις όπως : η αυτοδιαχείριση των χώρων εργασίας (ΒΙΟ.ΜΕ-Βιομηχανική Μεταλλευτική) , η αξιοποίηση του πρωτογενούς τομέα , και ανασυγκρότησης μέσω του παραδοσιακού συστήματος (π.χ. Αργεντινή) δεν πρέπει να απορρίπτονται .

Η λήψη και εφαρμογή νέων καινοτόμων ιδεών θα μπορούσε να αναφερθεί επίσης ως μία λύση. Μόνο έτσι θα υπάρχει κατά την γνώμη μου αύξηση της τοπικής επιχειρηματικότητας (εξυπηρετούμενη πλέον από όλα τα νέα μέσα της τεχνολογίας) οδηγώντας ταυτόχρονα και σε αύξηση του εγχωρίου και διεθνούς ανταγωνισμού. Τέλος θεωρώ ως απαραίτητο μέτρο για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω την οικονομική εξυγίανση του κράτους και την εφαρμογή των κανόνων μέσα από ένα καθεστώς νομοτέλειας , αξιοκρατίας και δικαιοσύνης.

Βιβλιογραφία

Εμμ. Κριαρά (2001) , *Νέο Ελληνικό Λεξικό* , Εκδοτική Αθηνών

Γιάνης Βαρουφάκης (2011) , *Κρίσης Λεξιλόγιο*, Εκδόσεις Ποταμός

Harry Magdoff (2007), *Αποικιοκρατία*, εκδόσεις Μελάρι

Δ. Γιαννέλης (2006) , *Εισαγωγή στην Μακροοικονομική Θεωρία*, εκδόσεις Δ.Γιαννέλης

Η Ελλάδα στην Κρίση του 1929(2010) , *Διδάγματα Οικονομικής Πολιτικής – Λευτέρης Τσουλφίδης* (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), *Ανοιχτό Σεμινάριο Οικονομικής Ιστορίας*

Χριστόφορος Διακόπουλος (2009),*Η Διεθνής Οικονομική Κρίση* , *Περιοδικό Ακτίνες αρ.702*

Elizabeth Gauthier , *Η Κρίση της Ευρώπης : Στοιχεία Πολιτικής Στρατηγικής*, *Περιοδικό Transform Τεύχος 09/2011*

Μάνος Μασσαργάνης(2011) , *Οι Κοινωνικές Επιπτώσεις του Μνημονίου*, *Κύκλος Ανοιχτών Σεμιναρίων με Θέμα : Η Κοινωνική πολιτική την εποχή της κρίσης*

INE-ΓΣΕΕ , *ετήσια έκθεση 2012*

Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016– Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν.4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016

Μνημόνιο Συνεννόησης στις συγκεκριμένες προϋποθέσεις οικονομικής πολιτικής ,3 Μαΐου 2010

Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής , 9 Φεβρουαρίου 2012

Στάυρος Λυγερός(2011), *Από την Κλεπτοκρατία στην Χρεοκοπία* , Εκδόσεις Πατάκη

Έλληνες Φορολογούμενοι (03/09/2011) , *Οι ρίζες και τα αίτια της Ελληνικής Κρίσης Χρέους*, *Summer University of the New Economics*

Kehoe, T.J.,Prescott, E.C.,2007. *Introduction*. In Kehoe, T.J., Prescott, E.C.(Eds.),*In Great Depression of the Twentieth Century. Federal Reserve Bank of Minneapolis*

Θάνος Κονδύλης (2009) , *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Ελλάδα 1928-1932*, Εκδόσεις Ίαμβος

Περικλής Κοροβέσης(2004), *Τρομοκρατία και άλλα Δαιμόνια*, Εκδόσεις Ηλέκτρα

Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος (2005), *Υπερεθνικές Κοινωνικές Πολιτικές την Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*

Balke, N. Gordon, R.J ., 1986.*Appendix B Historical Data* . In: Gordon, R.J., (ED.), *The American Business Cycle : Continuity and Change* . *University of Chicago Press for the NBER* ,pp.781-850

Levy Economic Institute (2011) *Επιστημονική Εργασία* 702

World Development Indicators(WDI 2012)World Bank

